

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Jana Šauerová

**Komparace mediálního obrazu
prokurátorů Giovanniho Falconeho a Paola
Borsellina na stránkách italského tisku před
rokem 1992 a po něm**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Jana Šauerová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Cebe, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

ŠAUEROVÁ, Jana. *Komparace mediálního obrazu prokurátorů Giovanniho Falconeho a Paola Borsellina na stránkách italského tisku před rokem 1992 a po něm*. Praha, 2013. 65 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Cebe, Ph.D.

Abstrakt

Mafie a boj proti ní jsou i dnes velmi aktuálním tématem, kterému se média vždy velmi věnovala a věnují, ne vždy však v jeho případě publikované mediální obsahy dobře reflektují skutečnost a někdy pozorujeme i inklinaci k subjektivitě a předpojatosti. Na příkladu italských prokurátorů Giovanniho Falconeho a Paola Borsellina je demonstrováno, jakým způsobem média vytvářela mediální obraz osob, jež se v boji proti organizovanému zločinu významně angažovaly.

Falcone a Borsellino byli sicilští prokurátoři, kteří se významným způsobem zasloužili o úspěchy v boji proti maffii v osmdesátých a devadesátých letech 20. století. Mediální obraz obou prokurátorů se však v průběhu času výrazně měnil. Cílem bakalářské práce bylo porovnat mediální obraz obou prokurátorů vytvářený na stranách dvou italských deníků před atentáty v roce 1992 a po nich a určit případný rozdíl v přístupu vybraných titulů. Byla provedena kvalitativní analýza vybraného regionálního a celostátního tisku, jež ukázala, že před atentáty v roce 1992 byli Falcone a Borsellino v médiích kritizováni a napadáni a naopak po roce 1992 docházelo k jejich heroizaci. Mediální obsahy obou deníků byly následně navzájem porovnány, přičemž byla identifikována různá témata, na něž se jednotlivé deníky zaměřovaly.

Abstract

The topic of Mafia and the fight against it has always been very closely followed by media. The content of the news does not, however, always reflect the truth; sometimes we can even see an inclination to subjectivity and bias. On the example of Italian

prosecutors Giovanni Falcone and Paolo Borsellino, it is shown how the media formed the medial image of people who were particularly engaged in fighting the organised crime.

Falcone and Borsellino were two Sicilian prosecutors who made a significant contribution in fight against the Mafia in the 1980s and 1990s. The medial image of both prosecutors was changing over time. The goal of this thesis is to compare the medial image of both prosecutors created by two Italian daily newspapers before and after 1992 (the year of the assassination of the prosecutors) and to asses the eventual differences in the approach of these periodicals.

Qualitative analysis of selected regional and national newspapers shows that before the assassinations in 1992, Falcone and Borsellino were criticized and attacked, on the other hand, after 1992, a heroization process occurred. The medial content of both periodicals have been compared and specific topics covered by each of them have been identified.

Klíčová slova

Diskreditace, heroizace, mafie, italský tisk, kvalitativní analýza, Giovanni Falcone, Paolo Borsellino, konstrukce reality

Key words

Discrediting, heroization, mafia, Italian press, qualitative analysis, Giovanni Falcone, Paolo Borsellino, the construction of reality

Rozsah práce: Tato práce obsahuje 128 419 znaků včetně mezer

Prohlášení

- 1) Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
- 2) Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
- 3) Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. 5. 2013

Jana Šauerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce, PhDr. Janu Cebemu, Ph.D., za trpělivou pomoc, připomínky a cenné rady. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli se sběrem často obtížně dostupných materiálů.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV

Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Šauerová Jana

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník

diplomantky/diplomanta:

2009

E-mail diplomantky/diplomanta:

sauerova.jana@gmail.com

Studijní obor/typ studia:

Mediální studia – kombinované studium

Předpokládaný název práce v češtině:

Komparace mediálního obrazu prokurátorů G. Falcone a P. Borsellino na stránkách italského tisku před rokem 1992 a po něm

Předpokládaný název práce v angličtině:

Comparison of the media image of prosecutors G. Falcone and P. Borsellino in Italian press before and after the year 1992

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012)

LS 2011/2012

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Případ dvojice Falcone – Borsellino je velkým italským tématem, jež bylo a stále je hojně probíráno na stránkách místního tisku. Oba prokurátoři jsou vnímáni jako symbol boje proti mafii, ne vždy ale

bylo na jejich práci nahlíženo kladně. Před atentáty v roce 1992 byli napadáni v médiích i veřejně a probíhaly snahy o snížení jejich vlivu a moci. Po roce 1992 došlo k mediální heroizaci a oslavování obou zavražděných prokurátorů. Cílem bakalářské práce je srovnat rozdíl mediálního obrazu jmenované dvojice před atentáty a po nich a zároveň porovnat rozdíl mezi mediálními obsahy v regionálním a státním tisku.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

Charakteristika tématu práce, určení cíle a užitých metod a postupů

1. Události před rokem 1992

1.1. Italská mafie – Cosa Nostra

Historie a vývoj, hlavní představitelé, vliv v Itálii

1.2. Boj proti mafii – Giovanni Falcone, Paolo Borsellino

Život, potírání organizovaného zločinu, Antimafia Pool, velký soudní proces, atentáty

2. Události po roce 1992

2.1. Důsledky atentátů

Letiště, další zatýkání a vývoj boje proti mafii, heroizace

3. Mediální obraz dvojice Falcone – Borsellino před rokem 1992

3.1. Rozbor mediálních obsahů sebraných ve vybraném státním deníku

3.2. Rozbor mediálních obsahů sebraných ve vybraném regionálním deníku

4. Mediální obraz dvojice Falcone – Borsellino po atentátech v roce 1992

4.1. Rozbor mediálních obsahů sebraných ve vybraném státním deníku

4.2. Rozbor mediálních obsahů sebraných ve vybraném regionálním deníku

5. Komparace mediálního obrazu před rokem 1992 a po něm

Srovnání celkového vyznění mediálních obsahů před atentáty v roce 1992 a po nich a zároveň srovnání regionálního a státního tisku.

6. Závěr

Zobecnění rozdílů mediálních obrazů v jednotlivých obdobích a denících

7. Literatura a použité zdroje

8. Přílohy

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období, za které bude analyzován):

Státní italský deník (Corriere della Sera, La Repubblica)

Regionální deník (Gazzetta del Sud, La Sicilia, Il Giornale di Sicilia)

V období před rokem 1992 a po něm

Postup (technika) při zpracování materiálu:

1. Analýza mediálních obsahů – sběr dat týkajících se případu Falcone – Borsellino ve vybraném italském tisku a jejich následná interpretace
2. Komparace mediálních obrazů před rokem 1992 a po něm a srovnání mediálních obrazů v regionálním a státním tisku

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

1. McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*

Rozsáhlá učebnice základů masové komunikace s přesahem do praxe. Publikace je jednou z nejoblíbenějších učebnic probírajících všechny hlavní oblasti teorie a fungování masových médií.

2. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*

Standardní učebnice metod kvalitativního výzkumu ukazující, z jakých zdrojů tyto metody vycházejí, a představující hlavní výzkumné plány užívané v této oblasti. Popisuje kvalitativní metody sběru dat, jejich kódování, vyhodnocování a interpretaci.

3. DICKIE, John. *Cosa Nostra: A history of the Sicilian Mafia*

Autor (Novinář John Dickie) sepsal fascinující historii sicilské mafie od jejích počátků v šedesátých letech 19. století po současnost. Při své práci čerpal z interview i sekundárních zdrojů, jako např. novinových článků apod.

4. STILLE, Alexander. *Excellent Cadavers*

Populárně-naučná kniha amerického autora o sicilské mafie koncentrující se na boj soudce Giovanni Falconeho proti mafii a atentát v roce 1992. Kniha byla převedená i do filmové podoby a dokumentu.

5. LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*

Francesco La Licata rekonstruuje hlavní události života Giovanni Falconeho, soudce bojujícího proti mafii, protagonisty tzv. Antimafia Pool a soudce zodpovědného za velký proces v polovině osmdesátých let. Giovanni Falcone byl kvůli odpovědnosti za úspěšné potírání organizovaného zločinu obviňován z oportunistu, touhy po moci a byl donucen žít v izolaci. Nakonec byl roku 1992 zavražděn.

6. HIBBERD, Matthew. *The media in Italy: press, cinema and broadcasting from unification to digital*

Matthew Hibberd zkoumá klíčové historické procesy a události ve vývoj italských médií a vkládá je do ekonomického, politického a sociokulturního kontextu. Kniha začíná sjednocením Itálie v roce 1861 a končí v současnosti.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Datum / Podpis studenta/ky

7. 6. 2011

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

Obsah

Úvod	3
1. Metodika	4
1.1 Struktura práce	4
1.2 Diskuze tezí	4
1.3 Diskuze pramenů a literatury	5
1.4 Kvalitativní analýza	6
2. Vliv a role médií	7
2.1 Moc médií z pohledu odborné literatury	7
2.2 Mediální konstrukce reality	9
2.3 Fenomén diskreditace v italských médiích	10
3. Historický kontext	11
3.1 Vznik a vývoj sicilské mafie	11
3.2 Boj proti sicilské mafii	13
3.2.1 Giovanni Falcone	14
3.2.2 Paolo Borsellino	15
3.2.3 Pool antimafia, Velký soudní proces a období normalizace	16
3.2.4 Nátlak na prokurátory	17
3.2.5 Atentáty	21
3.2.6 Důsledky atentátů	22
4. Kvalitativní analýza mediálního obrazu boje proti mafii na příkladu prokurátorů G. Falconeho a P. Borsellina	23
4.1 Italský mediální systém	23
4.2 Giornale di Sicilia	24
4.3 Repubblica	25

4.4	Rozbor mediálních obsahů v deníku Giornale di Sicilia před rokem 1992	26
4.5	Rozbor mediálních obsahů v deníku Repubblica před rokem 1992	32
4.6	Rozbor mediálních obsahů v deníku Giornale di Sicilia po roce 1992.....	35
4.7	Rozbor mediálních obsahů v deníku Repubblica po roce 1992	39
5.	Komparace mediálního obrazu dvojice prokurátorů G. Falconeho a P. Borsellina	42
5.1	Komparace mediálních obsahů před atentáty a po nich	42
5.2	Komparace analyzovaných deníků	44
Závěr	46
Summary	48
Použitá literatura	50
Seznam příloh.....		55
Přílohy.....		55

Úvod

Existence mafie¹ a její velká moc jsou zásadním problémem Itálie i mnoha dalších zemí po celém světě. Jejich členové generují zisk prostřednictvím nelegálních činností, kdy se jedná především o obchod s drogami, zbraněmi i lidmi a stále častěji získávají skupiny organizovaného zločinu vliv i v politice a legální ekonomice.

Ve své bakalářské práci se zaměřím na boj proti mafii, který v Itálii probíhal v osmdesátých a devadesátých letech dvacátého století, a konkrétně pak na to, jakým způsobem italská dobová média o tomto boji a jeho hlavních představitelích informovala své čtenáře. Budu se zabývat vývojem mediálního obrazu dvou slavných sicilských prokurátorů – Giovanniho Falconeho a Paola Borsellina. Cílem práce je porovnat na příkladu dvou italských deníků mediální obraz obou prokurátorů před atentáty, které na ně byly spáchány v roce 1992, a po nich. Cílem je i určení případného rozdílu v přístupu vybraných titulů. V literatuře² dominuje názor, že v článcích publikovaných před atentáty je možné vysledovat prvky předpojatosti a snahy o diskreditaci, v mediálních obsazích publikovaných po smrti obou prokurátorů naopak známky heroizace. Pomocí kvalitativní analýzy se budu snažit do hloubky prozkoumat přístup dobových médií a posoudit tak odůvodněnost tohoto názoru.

Ačkoliv se jedná o téma čistě italské a jména Giovanni Falcone a Paolo Borsellino jsou u nás prakticky neznámá, vlastní téma objektivita a diskreditace v médiích se týká i české mediální krajiny. Příkladem může být způsob, jakým se minulý režim snažil na stránkách Rudého práva snižovat důvěryhodnost chartistů signujících Chartu 77. Ti byli prezentováni jako „*ztroskotanci a samozvanci*“ a byli charakterizováni jako izolovaná skupinka asociálů, jejíž činnost je v rozporu se skutečnými zájmy lidu. V diskreditační kampani jim byla přisouzena role intelektuálů zcela odtržených od reality, čímž mělo být degradováno poselství Charty na „*pouhé filozofující žvanění, narcistní sebezprezentaci do sebe zahleděných intelektuálů*“.³

Hlavní motivací pro výběr tohoto pro českou krajinu nepříliš známého tématu byl můj osobní zájem o Itálii, tamní politickou situaci, italskou kulturu i jazyk. V rámci studia italštiny jsem se seznamovala s historií mafie i postavami tzv. „antimafie“⁴ a postupně se tak vymezilo i konkrétní znění tématu.

¹ Pojem „mafie“ je blíže vysvětlen v kapitole 3.1 *Vznik a vývoj sicilské mafie*.

² Jedná se o většinu literatury, ze které jsem při psaní práce čerpala, například: *Vieni via con me* (Roberto Saviano), *Storia di Giovanni Falcone* (La Licata), *Uomini soli* (Bolzoni) a další.

³ Anticharta – historický kontext. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/anticharta-historicky-kontext>

⁴ V italštině pojem „l'antimafia“ reprezentuje osoby a instituce bojující proti italské mafii.

1. Metodika

V této kapitole nejprve stručně představím strukturu celé práce a následně provedu diskuzi použitých pramenů a literatury, ve které citované knihy a deníky zhodnotím. Jelikož došlo v průběhu tvorby práce k menšímu odchýlení od tezí, rozhodla jsem se umístit i podkapitolu *1.2 Diskuze tezí*, ve které je tato změna odůvodněna. Vzhledem k důležitosti charakterizují v samostatné kapitole metodu, kterou budu aplikovat v praktické části práce, a uvedu motivy, které mě vedly k jejímu výběru.

1.1 Struktura práce

V úvodní kapitole jsem nastínila cíl práce a představila téma a motivaci vedoucí k jeho zvolení. V této kapitole je, jak již bylo řečeno výše, provedena diskuze nad tezemi i zdroji a charakterizována metoda, jež byla použita v praktické části práce. V kapitole *Vliv a role médií* zasadím celé téma do kontextu mediálních teorií, podrobněji se budu zabývat sociální konstrukcí reality. Samostatná podkapitola je věnována i fenoménu diskreditace v italských médiích, jež úzce souvisí s vybraným tématem. Následuje kapitola *Historický kontext*, ve které je přiblížen vývoj italské mafie a podrobně popsáno, jakým způsobem proti ní bylo bojováno. Představen je zde i osobní a profesní život obou prokurátorů, jejichž mediální obraz je tématem práce. V další kapitole je charakterizován italský mediální systém společně s deníky vybranými pro analýzu v praktické části. Navazuje praktická část, ve které je popsána provedená kvalitativní analýza mediálních obsahů ve vybraných denících a jejich následná komparace. Celková rekapitulace práce a výsledky výzkumu se nacházejí v *Závěru*. Na úplném konci práce jsou k nalezení použité zdroje a přílohy obsahující seznam všech citovaných článků a kopie těch nejzásadnějších z nich, zároveň je zde umístěn i přepis osobního rozhovoru s novinářem Alfim Carusem.

1.2 Diskuze tezí

V průběhu tvorby práce jsem se po konzultaci s vedoucím částečně odchýlila od tezí, přičemž byla upravena pouze struktura práce, jež je blíže popsána v předchozí kapitole. Přidány byly první dvě kapitoly *Metodika* a *Vliv a role médií*, teoretická část naopak není rozdělena na kapitoly *Události před rokem 1992* a *Události po roce 1992*. Praktická část zůstává téměř stejná, došlo jen k přejmenování kapitoly a byly přidány

podkapitoly, jež představují italský mediální systém a zkoumané deníky. Samotný obsah deklarovaný v tezích se nijak nezměnil a domnívám se, že těmito krokem bylo dosaženo větší logiky uspořádání práce, která se tak pro čtenáře stává přehlednější.

1.3 Diskuze pramenů a literatury

Většinu materiálů jsem získala v rámci svého studijního pobytu v Katánii. V rámci teoretické části jsem pracovala zejména se čtyřmi tituly, a to: *Storia di Giovanni Falcone, Vieni via con me, Uomini soli, Paolo Borsellino e l'agenda rossa*⁵. Všechny jmenované publikace i většina ostatních knih, ze kterých jsem čerpala, byly vydány po roce 2000, lze tedy vyloučit jejich případnou zastaralost. Co se týče objektivitu, považuji za důležité zmínit čtvrtou jmenovanou knihu *Paolo Borsellino e l'agenda rossa*, která byla vytvořena kolektivem autorů z hnutí Agende rosse založeného Salvatorem Borsellinem, bratrem Paola Borsellina. Vzhledem k tomu, že jedním z autorů je prokurátorův blízký příbuzný, existuje riziko jisté míry předpojatosti. V zásadě se ale informace ve všech čerpaných zdrojích od různých autorů podobaly či překrývaly a myslím si, že můžeme vyloučit i tuto možnost.

V průběhu práce jsem čerpala také ze záznamů televizních pořadů, které jsou dostupné na YouTube a v rámci získávání hlubších znalostí o tématu jsem provedla rozhovor⁶ s italským spisovatelem novinářem Alfiem Carusem⁷, který se problematikou italské mafie zabývá celý život. Celkový náhled na téma jsem získala také díky rozhovorům s profesorkou univerzity v Katánii Annisou Carusovou a viceprezidentem organizace Addiopizzo⁸ Riccardem Maitou. Získané informace jsem se vždy snažila ověřovat a porovnávat za pomoci dalších zdrojů.

Teoretický základ pro zpracování praktické části jsem získala především v knize *Kvalitativní výzkum* od Jana Hendla. Pro analýzu jsem si zvolila dva tituly – sicilský deník *Giornale di Sicilia* a celostátní deník *Repubblica*, jejichž podrobnější charakteristiku uvádím v kapitolách 4.2 *Giornale di Sicilia* a 4.3 *Repubblica*. Zatímco

⁵ Autory jsou (popořadě): Francesco La Licata; Roberto Saviano; Attilio Bolzoni; kolektiv autorů.

⁶ Přepis rozhovoru je umístěn jako příloha na konci práce.

⁷ Alfio Caruso se narodil v Katánii roku 1950. Nejprve pracoval v celostátním deníku *Il Corriere della Sera*, později spoluzaložil *Il Giornale* a stal se šéfredaktorem deníků *Gazzetta dello sport* a *Messaggero*. Napsal více než dvacet knih, v řadě z nich se zabývá italskou mafií. (Zdroj: *Alfio Caruso* [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.alfiocaruso.com/>)

⁸ Organizace zabývající se obranou proti vybirání výpalného, viz <http://www.addiopizzo.org/english.asp>.

deník Repubblica je dostupný v online archivu⁹, Giornale di Sicilia jsem získala v Milánském archivu tiskovin, kde jsem články nafotila a následně podrobila analýze. Nevýhodou výběru celostátního titulu je to, že v archivu nenalezneme fotografie a původní vzhled článků a stran, na nichž se texty nacházely. Nemůžeme tedy tyto faktory do analýzy celostátního deníku zařadit. Co týče kvality a objektivitu obecně, můžeme dle Alfia Carusa Repubblica považovat za tisk poměrně dobré úrovně, zatímco sicilský Giornale di Sicilia se řadí spíše k méně kvalitním titulům.¹⁰ Objektivitou obou deníků v rámci vytvářených mediálních obrazů Falconeho a Borsellina se budu blíže zabývat v rámci praktické části práce.

1.4 Kvalitativní analýza

Pro rozbor získaného materiálu jsem se rozhodla aplikovat metodu kvalitativní analýzy. Charakteristiky této metody, které mě vedly k jejímu výběru, demonstrují na jejím porovnání s metodou kvantitativní.

Disman definuje kvalitativní výzkum jako „*nenumerické šetření a interpretace sociální reality. (...) Cílem je vytváření nových hypotéz, nového porozumění, vytváření teorie*“.¹¹ Právě pro tuto „nenumeričnost“ bývá však často kritizován – zejména pak v porovnání s výzkumem kvantitativním. Dle Rosaline Barbourové je ale důležité si uvědomit, že „*kvalitativní výzkum odpovídá na úplně jiné otázky, než na které se tážou kvantitativní výzkumy, což někteří lidé kritizující kvalitativní otázky neberou v úvahu*“.¹² Kvantitativní výzkum je silně standardizovaný, přináší vysoce spolehlivá zjištění a subjekt výzkumníka není určující – pokud výzkum bude opakovat někdo jiný, měl by dojít ke stejným závěrům. Oproti tomu výzkum kvalitativní umožňuje díky nízkému stupni standardizace nahlédnout do hloubky problému, badatel není omezován předem stanovenými kategoriemi. Dle Hendla se „*výzkumník snaží získat integrovaný pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku, na explicitní a implicitní pravidla, která fungují v dané oblasti. (...) Hlavním instrumentem je výzkumník sám. (...) Kvalitativní výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládanku, jejíž konečný tvar zná, spíše*

⁹ Dostupné na: <http://ricerca.repubblica.it/>

¹⁰ Zdroj: osobní rozhovor (viz kapitola Přílohy)

¹¹ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha : Karolinum, 2006. s. 285–286. ISBN 80-246-0139-7.

¹² BARBOUR, Rosaline. *Introducing Qualitative Research : A student guide to the craft of doing qualitative research*. Londýn : Sage Publications, 2008. s. 11. ISBN 978-1-4129-1266-2.

*konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí.*¹³
Stěžejním faktorem je tedy sám badatel a jeho vlastní interpretace.

Výše jmenované vlastnosti analýzy, jakou je např. možnost nahlížet na problém z více úhlů pohledu a zabývat se jím do hloubky, vedly k mému rozhodnutí pro její aplikování. Věřím, že je vhodnou metodou pro dosažení stanoveného cíle práce, která mi umožní pátrat po souvislostech a formulovat závěry, jež mohou být podkladem pro další eventuální výzkum.

2. Vliv a role médií

V rámci zkoumání toho, jaký mediální obraz média o obou prokurátorech vytvářela a míry jeho případné předpojatosti, se dostaneme k otázce, jaký vliv mají média na své publikum a jeho mínění i vnímání reality. Pro správné a ucelené uchopení tématu tedy považuji za důležité jeho vsazení do kontextu mediálních teorií za pomoci odborné literatury.

2.1 Moc médií z pohledu odborné literatury

Existuje celá řada teorií a přístupů zabývajících se mocí médií, které se v průběhu historického vývoje průběžně měnily. Tento jev nejlépe shrnují slova Jana Jiráka: *„Panuje dosti rozšířená víra v to, že média mají moc, a přitom existuje jen velmi malá shoda v tom, jaké povahy tato moc vlastně je.*¹⁴

Pohled na působení médií prošel několika fázemi vývoje. Pro počáteční etapu vývoje mediálních účinků, jež datujeme na počátek 20. století, se vžilo označení teorie magické střely či teorie injekční stříkačky, kdy je publikum vnímáno jako uskupení vzájemně izolovaných jedinců. Z toho vyplývá představa o jejich snadné manipulovatelnosti. V následující etapě (30. až 60. léta 20. století) již je jedinec vnímán jako člen mnoha sociálních skupin, jenž je oproti mediálním sdělením odolnější. V tomto období vzniká i teorie tzv. názorových vůdců, vycházející z toho, že pro utváření názoru jedince jsou spíše než média důležitější silní jedinci z jeho okolí. V 70.

¹³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2008. s. 50. ISBN 978-80-7367-485-4.

¹⁴ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno : Barrister, 2001. s. 23-24. ISBN 80-859-4767-6.

letech se mediální odborníci opět přiklánějí k přesvědčení o vlivu médií, tentokrát však zdůrazňují jejich působení na společnost, nikoliv na jednotlivce.¹⁵ Mluví se o dlouhodobém a nepřímém působení médií, vznikají nové teorie o působení médií na utváření veřejného mínění, mezi něž patří například tzv. agenda setting¹⁶ nebo spirála mlčení.¹⁷ Objevuje se i nová teorie sociální konstrukce reality, jež bude blíže vysvětlena v následující podkapitole. V 80. letech začíná nová etapa, která je charakteristická syntézou myšlenek etap předcházejících. Publikum je považováno za aktivní, ale médiím je stále přisuzována určitá moc.¹⁸

Jak je zřejmé, názory na účinky médií se různily a různí, obecně je jim však přisuzována schopnost ovlivňovat publikum. Dle Jiráka a Köpplové „*média ovlivňují chování, postoje, či názory jedinců, mohou jako prostředek osvěty rozšiřovat obzory poznání, vzdělávat, pomáhat v politickém (i spotřebitelském) rozhodování, ... ale také děsit, vyvolávat napětí, navádět ke společensky nežádoucímu jednání či uvádět v omyl, mohou posilovat i ohrožovat stabilitu společnosti, podporovat nebo naopak brzdit společenské změny všeho druhu... mohou přesvědčovat i manipulovat.*“¹⁹ Docházíme tak k názoru, že média jsou schopná ovlivňovat veřejné mínění, neboť jsou často primárním zdrojem informací, které jsou pak lidmi přijímány jako realita. To je dáno i tím, že zprostředkované události jsou většinou nad rámec přímé zkušenosti majoritní části společnosti.²⁰ Koncept reality zprostředkované médii je více rozpracován ve výše zmiňované teorii mediální konstrukce reality, již se budu podrobněji zabývat v následující kapitole.

¹⁵ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 2002. s. 360-363. ISBN 978-807-1787-143.

¹⁶ Autoři teorie nastolování agendy (tzv. *agenda setting*) zastávají názor, že reprezentace témat v masových médiích má samostatný účinek na obsah tématu a na jeho relativní důležitost ve veřejném mínění. (Zdroj: MCCOMBS, Maxwell E. *Agenda setting: nastolování agendy - masová média a veřejné mínění*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2009. 251 s. ISBN 978-807-3675-912.)

¹⁷ Spirála mlčení je koncept, jenž vychází z toho, že lidé ze strachu z izolace neprezentují své menšinové názory. (Zdroj: MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 2002. s. 388 a 393. ISBN 978-807-1787-143.)

¹⁸ JIRÁK, Jan; Köpplová, Barbara. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. s. 161-168. ISBN 978-80-7367-287-4.

¹⁹ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Masová média*. Praha : Portál, 2009. s. 321. ISBN 978-807-3674-663.

²⁰ JIRÁK, Jan. Medializace jako strašák politiky. In: Kabele, Jiří - Mlčoch, Lubomír, ed. *In: Institucionalizace (ne)odpovědnosti : globální svět, evropská integrace a české zájmy. I, Přelom druhého a třetího tisíciletí z pohledu společenských věd*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, s. 203-206. ISBN 80-246-0378-0.

2.2 Mediální konstrukce reality

Berger a Luckmann ve své knize *Sociální konstrukce reality* přichází s teorií tzv. sociálního konstruktivismu, podle níž je základem našeho vnímání světa vědění. Primární roli při jeho vytváření přitom hraje socializace – jinými slovy myšlenky, praktiky a přesvědčení získávají v procesu sociálních výměn postupně status reality. Dle autorů knihy „*si vyvíjející se člověk vytváří vztahy nejen k určitému přírodnímu prostředí, ale též ke zcela zvláštnímu kulturnímu a sociálnímu řádu, jenž je mu zprostředkováván pro něj významnými druhými.*“²¹ Významnými druhými jsou v tomto případě myšleny instituce, které se podílejí na socializaci jedince - tedy i média.

Koncept sociálního konstruktivismu byl proto úspěšně aplikován i na prostředí médií a vznikl tak samostatný pojem - mediální konstrukce reality. Na realitu můžeme nahlížet z hlediska toho, co nám společnost prezentuje jako představu o světě. Tato skutečnost je doplněna o skutečnost mediální, kterou je míněno to, co se objevuje v médiích a bývá součástí naší zkušenosti. Jak již bylo zmíněno v kapitole *Moc médií z pohledu odborné literatury*, mediální zkušenost je specifická a důležitá proto, že zprostředkovává zkušenosti, k nimž by se člověk jinak nedostal. Dostáváme se i k názoru, že „*pokud média definují situaci, která je publikem považována za pravdivou, pak proniká do sociální reality jako pravdivá.*“²² Role médií je tedy v kontextu sociální reality podstatná, neboť své publikum ovlivňují nastolováním témat, či kultivováním postojů ke skutečnosti.²³ Média mohou působit nezáměrně, kdy mluvíme o tzv. bezděčné předpojatosti (například z důvodu technických omezení, způsobem aplikace zpravodajských hodnot či formátů apod.), ale zároveň mohou definovat realitu způsobem, který je určován jejich vlastními potřebami a zájmy.²⁴ „*Vysoké procento mediálního pokrytí ‚skutečnosti‘ je tvořeno plánovanými událostmi, jejichž cílem je formovat dojem ve prospěch toho či onoho zájmu. Ti, kdo mohou nejvíce manipulovat mediálním pokrytím skutečnosti, mají největší moc.*“²⁵ Dostáváme se tedy

²¹ BERGER, Peter L.; LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno : CDK, 1999. s. 52. ISBN 80-85959-46-1.

²² Zde vidíme spojitost s tzv. Thomasovým teorémem: „*Jestliže lidé definují situace jako reálné, pak jsou tyto reálné ve svých důsledcích.*“ (Zdroj: MERTON, Robert K. *Studie ze sociologické teorie*. Praha : SLON, 2000. s. 196. ISBN 978-80-86429-70-0.)

²³ BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Barrister & Principal, 2001. s. 165.

ISBN 80-85947-67-6.

²⁴ McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. S českou předmluvou Jana Jiráka. Vyd. 3. Praha : Portál, 2007. s. 396. ISBN 978-80-7367-338-3.

²⁵ McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. S českou předmluvou Jana Jiráka. Vyd. 3. Praha : Portál, 2007. s. 396-397. ISBN 978-80-7367-338-3.

k důležitosti objektivit médií, jež mohou prostřednictvím upřednostňování jen jednoho názorového proudu či poskytování informací nepravdivých, vytržených z kontextu nebo jinými způsoby upravených získávat velkou moc nad utvářením veřejného mínění.

2.3 Fenomén diskreditace v italských médiích

S objektivitou a vlivem médií úzce souvisí i fenomén diskreditace, kterým se v současné době zabývá Roberto Saviano, italský novinář, spisovatel a autor Gomorry²⁶. Ten svůj život zasvětil boji proti mafii a negativním mediálním kampaním proti lidem, kteří proti organizovanému zločinu veřejně vystupují či se ho přímo snaží potlačit. Saviano často používá pojem „*La macchina del fango*“²⁷, termín, jenž se objevuje především v politickém a žurnalistickém jazyce. Jedná se o proces, při kterém je všeobecně známá osoba (politik, soudce apod.) vystavena veřejným pomluvám a snahám o diskreditaci. Při tomto mechanismu je zneužíváno polopravd či lží a dochází k záměrnému narušování soukromí kompromitovaných osob. Saviano uvádí příklad Dina Boffa, redaktora katolického deníku, který začal kritizovat Silvia Berlusconiho. Ihned poté proti němu byla použita jeho údajná homosexuální orientace a Boffo tak byl zdiskreditován a umlčen. Saviano tvrdí, že ve svém důsledku může tento mechanismus ohrozit i demokracii, protože vede k tomu, že lidé ze strachu z diskreditace přestávají proti mafii bojovat a dochází tak k autocenzuře. Dle Saviana i dalších autorů však tento fenomén v Itálii postihuje všechny, kteří se rozhodli proti mafii bojovat.

Sledování mediálního obrazu, jež je cílem této bakalářské práce, je tedy důležité, neboť média mohou dle výše jmenovaných teorií utvářet mínění veřejnosti a tím i zasahovat do profesního života osob. Z toho důvodu jsem se rozhodla zkoumat, jakým způsobem vybraná média přistupovala k G. Falconemu a P. Borsellinovi a zda lze v pozorovaných článcích vysledovat prvky předpojatosti či snahy o diskreditaci (před atentáty) a prvky heroizace (po atentátech).

²⁶ Gomorra – kniha prezentující praktiky a strukturu Camorry, neapolské mafiánské skupiny. Stala se bestsellerem, jen v Itálii bylo prodáno přes dva miliony kopií. New York Times ji zařadil mezi 100 nejdůležitějších knih roku 2007. Publikace vyšla i v češtině. (Zdroj: Il New York Times incorona "Gomorra" tra i migliori cento libri del 2007. *La Repubblica* [online]. 22. 11. 2007 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: http://www.repubblica.it/2007/10/sezioni/spettacoli_e_cultura/gomorra-teatro/newyorktimes/newyorktimes.html).

²⁷ Doslovný překlad „stroj na bahno“. Označení vychází z faktu, že na osoby, které jsou tímto fenoménem postiženy, je zejména v médiích házeno metaforické „bahno“.

3. Historický kontext

V této části práce nejprve vymezím pojmy a nastíním situaci, jež vedla ke vzniku italské, resp. sicilské mafie. Následně představím její historický vývoj i hlavní představitele a přiblížím, jakého vlivu v průběhu svého působení dosáhla. V souvislosti s mafií budu prezentovat to, jakým způsobem proti ní bylo v Itálii bojováno, a charakterizují hlavní události, které vedly k zahájení nejrozsáhlejších soudních procesů. Jmenuji konkrétní osoby, jež stály za jejich vznikem, krátce popíši jejich profesní a osobní život a následně i atentáty, které na ně byly spáchány. V závěru kapitoly stručně charakterizují následky, které jejich smrt měla.

3.1 Vznik a vývoj sicilské mafie

Pro upřesnění nejprve vymezím dva pojmy, a to „mafie“ a „Cosa Nostra“. Slovo mafie v původním významu označuje jakoukoliv zločineckou organizaci, která se věnuje nelegální činnosti, a to po celém světě – známe například ruskou mafii, Yakuzu v Japonsku či Triádu v Číně. Naproti tomu Cosa Nostra (v překladu „naše věc“) je její frakcí a identifikuje uskupení organizovaného zločinu na Sicílii. Kromě Cosy Nostry jsou v Itálii proslulé i další skupiny, například 'Ndrangheta v Kalábrii a Camorra v Neapoli.²⁸

Pro účely mé práce se budu dále zabývat pouze mafií sicilskou, tedy Cosou Nostrou. Její kořeny pravděpodobně sahají až do konce 19. století, kdy došlo pod vedením G. Garibaldiho²⁹ ke sjednocení Itálie. Již od počátku nově vzniklého Italského království však mezi Sicílií a severní Itálií panovalo napětí, které svým způsobem existuje i dnes. Sicilští obyvatelé měli dojem, že jsou ze strany Severu utlačováni nebo v lepším případě ignorováni a pro italské řízení tak bylo téměř nemožné sicilský region spravovat.³⁰ Důsledkem změn v systému majetnictví půdy a laxního vymáhání zákonů

²⁸ BIAGI, Enzo. *Mafia : Dentro i misteri di Cosa nostra dal dopoguerra a Falcone e Borsellino*. Trento : PANORAMA, 1992. s. 45.

²⁹ Giuseppe Garibaldi byl vůdcem vlastenců v partyzánské válce proti francouzské a rakouské armádě. Společně s V. Emmanuelem, C. Cavourem a G. Mazinim je považován za „otce vlasti“, neboť přispěl ke vzniku Italského království. Bývá také přezdíván „Hrdina dvou světů“ (Eroe dei due mondi) pro své vojenské působení v Evropě i střední Americe. (Zdroj: SCHWEGMAN. In Love with Garibaldi: Romancing the Italian Risorgimento. *European Review of History* [online]. 2005, roč. 12, č. 2, s. 383-401 [cit. 2013-05-02]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13507480.500269282#.UYK-arXIZtF>)

³⁰ DICKIE, John. *Cosa nostra : A History of the Sicilian Mafia*. Palgrave Macmillan, 2005. s. 21. ISBN 978-1403970428.

tak byla gangům poskytnuta ideální možnost pro nabízení vlastní ochrany. Právě absence vlivu státu proto byla hlavním motivem vzniku a rozšíření mafie na Sicílii.

Ještě v době fašismu nebyla přítomnost mafie příliš zřejmá, její struktura byla relativně primitivní. Po válce italská vláda investovala do přestavby zničené sicilské infrastruktury, a to byla velká příležitost pro Cosu Nostru - většina vlivných pozic byla v rukou mafie a během let 1959 a 1963 bylo na 80 % stavebních povolení vydáno pouze pěti lidem, ačkoliv ani jeden z nich nebyl vlastníkem stavební firmy.³¹

Postupem času vzniklo rozsáhlé hierarchické uskupení, jehož základním prvkem byly rodinné klany (možno také říci gangy). Ty získávaly čím dál větší moc, mafie zasahovala do regionálních voleb, kdy měla pod kontrolou velké množství hlasů a tím i úspěšné kandidáty. Mafie měla své představitele i mezi svobodnými zednáři, kde přímo ovlivňovala důležité osoby společenského i politického života. Ačkoliv se může zdát, že se Cosa Nostra snažila a snaží nahradit stávající státní systém, není tomu tak, neboť její prioritou a strategií je se do něj infiltrovat.³²

Sama Cosa Nostra prošla v průběhu svého vývoje zásadní změnou. Jak již bylo řečeno, původním základním kamenem celé organizace byly mafiánské rodiny, které držely kontrolu nad územím a veškerou kriminální aktivitou, která se na něm odehrávala. Tato uskupení se řídila vlastním kodexem, jehož základním pravidlem byla tzv. „omertà“, tj. „zákon mlčení“, kterým se všichni členové řídili a jehož porušení bylo trestáno smrtí.³³ Tento „zákon“ nařizuje členům mafiánských rodin, aby s nikým mimo organizaci o mafii ani její struktuře nemluvili, zejména pak v případě zadržení i výslechu. Zadržený nesměl promluvit dokonce ani v případě, že by měl být odsouzen za zločin, který nespáchal.³⁴ Mafie byla i díky tomuto zákonu velmi mocná, jen stěží docházelo k jejímu odhalení a v daném období tak nedocházelo k vraždám příliš často.

V padesátých letech však došlo k vraždě mafiánského bosse M. Navarra, který byl známý především širokou sítí kontaktů mezi politiky i obyčejnými lidmi. Navarra reprezentoval jakýsi stabilní mezičlánek mezi jednotlivými složkami sicilské

³¹ LUPO, Salvatore. *Storia della mafia : Dalle origini ai nostri giorni*. Donzelli, 2004. 335 s. ISBN 978-8879899031.

³² SEINDAL, René. *Mafia : Money and Politics in Sicily, 1950-1997*. Copenhagen, Denmark : Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen, 1998. s. 127. ISBN 978-8772894553.

³³ Na Sicílii je v této souvislosti používáno rčení: „Lu parrari picca è 'na bedd'arti“, jenž odpovídá našemu „mluviti stříbro, mlčeti stříbro“. Nevztahuje se jen na mafii jako takovou, ale celkově na neochotu spolupracovat se státem, policií apod. typickou pro sicilské obyvatelstvo. (Zdroj: PAOLI, Letizia. *Mafia brotherhoods: Organized Crime, Italian Style*. Oxford University Press, 2003. s. 109. ISBN: 0-19-515724-9)

³⁴ PAOLI, Letizia. *Mafia brotherhoods: Organized Crime, Italian Style*. Oxford University Press, 2003. s. 111. ISBN: 0-19-515724-9.

společnosti a mafie tak představovala její důležitou součást. Po jeho smrti se ale situace radikálně změnila – mafiánské rodiny začaly profitovat především z prodeje drog, ztrácela se oddanost a věrnost vůči mafiánským rodinám ze strany jejich členů a primární motivací byl pouze zisk. Z mnoha klanů, které původně existovaly a spravovaly menší území, časem zůstaly jen dva hlavní – tzv. Corleonesi a klan Bontade-Badalamenti. Mezi nejznámější představitele prvního klanu patří proslulí mafiáni Totò Riina a Bernardo Provenzano. Ke klanu Bontade-Badalamenti se hlásil Tommaso Buscetta, známý především tím, že začal spolupracovat s justicí a porušil tak pravidlo omerty. Mezi těmito dvěma skupinami se strhla válka o moc, v jejímž důsledku zemřelo velké množství lidí - uvádí se, že v roce 1983 zemřelo na 200 členů Cosy Nostry.³⁵

V dnešní době již k podobnému násilí nedochází, sicilskou Cosu Nostru lze nejlépe charakterizovat termínem „mafie s bílými límečky“³⁶. Přibližně od 70. let 20. století je ekonomickým centrem mafie Milano³⁷ a její členové se postupně dokázali infiltrovat i do vysoké politiky a obchodu po celé Itálii. Roční obrat čtyř hlavních skupin údajně dosáhl v roce 2008 částky 130 miliard eur (což odpovídá přibližně 3,2 bilionu Kč).³⁸

3.2 Boj proti sicilské mafii

V počátcích byla sicilská mafie vnímána pozitivně, v očích lidí a svým způsobem i státu byla užitečným prvkem, jenž přinášel větší organizovanost a pořádek v regionu. Mafie sice vybírala výpalné, zároveň ale zajišťovala bezpečnost, pracovní místa i služby, které by jinak neexistovaly. Snahy o potlačení mafie se sice objevovaly, ale narážely na to, že vzdělanost na ostrově byla nízká a Sicílie byla politicky rozdělena na dvě části. Problémem bylo i to, že lidé měli pocit, že Sicílie není v porovnání se zbytkem Itálie plnoprávným regionem a domnívali se, že od mafie získávají ochranu a jistotu, které se jim od státu nedostávalo. I když nesouhlasili s výpalným a dalšími aktivitami ze strany mafie, jen stěží by proti ní vypovídali a bylo tak takřka

³⁵ PAOLI, Letizia. *Mafia brotherhoods : Organized Crime, Italian Style*. Oxford University Press, 2003. s. 120. ISBN : 0-19-515724-9

³⁶ V originále „mafia col colletto bianco“.

³⁷ Zdroj: osobní rozhovor s Alfiem Carusem (viz kapitola *Přílohy*)

³⁸ LOI, Maria. Eurispes : le mafie hanno un fatturato da 130 mld di euro. *Antimafia Duemila* [online]. 30. 1. 2008 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://archivio.antimafiaduemila.com/rassegnastampa/30-news/12664-eurispes-le-mafie-hanno-un-fatturato-da-130-mld-di-euro.html>

nemožné organizovat aktivity vedoucí k jejímu potlačení.³⁹ V 70. a 80. letech ale došlo k událostem, které situaci podstatně změnily. Významný podíl na rozšíření povědomí o maffii a jejích aktivitách měla reforma školství, po které byl výrazně navýšen počet univerzitních studentů v Palermu a Katánii. Skutečně přelomovým okamžikem pak bylo zavraždění Giuseppeho Impastata, aktivního bojovníka proti maffii, který proslul zejména vstupy v rádiu, ve kterých povzbuzoval lidi k odporu proti maffii. Dalším důležitým okamžikem v historii boje proti Cose Nostře byla v roce 1982 smrt generála Carla Alberta Dalla Chiesy. Stejně jako po smrti G. Impastata proběhla řada demonstrací a lidé se začali veřejně vyjadřovat proti maffii. V osmdesátých letech můžeme začít hovořit o skutečném začátku boje proti sicilské maffii. Pod vedením státního zástupce Rocca Chinnicima došlo ke vzniku prvního oficiálního uskupení proti Cose Nostře.⁴⁰ Ke Chinnicimu se postupně přidal i Giovanni Falcone a Paolo Borsellino, o nichž budu podrobněji hovořit v následujících podkapitolách.

3.2.1 Giovanni Falcone

Giovanni Falcone je ústřední postavou boje proti sicilské maffii a postupně se stal i jeho symbolem. Proslul zejména svými inovativními metodami vyšetřování a mezinárodní spoluprací, díky nimž dokázal jako první rozklíčovat kodex, zvyky a strukturu Cose Nostry a přimět několik jejích členů, aby porušili zákon omerty a začali spolupracovat se soudy⁴¹. Mezi nejvýznamnější svědectví patřily výpovědi již zmiňovaného T. Buscetti, které odhalily strukturu Cose Nostry. Pro svou komplexnost byly nazývány „Buscettův teorém“.⁴²

Falcone se narodil 18. května roku 1939 v Palermu. Vychovávan byl starší sestrou Annou, byl však velmi ovlivněn přísností a vysokými požadavky rodičů a fašistickým smýšlením matky, která ho přivedla k patriotismu. Roku 1954 nastoupil na gymnázium a po jeho ukončení na námořní akademii, kterou ale pro nesouhlas otce nedokončil a začal studovat právo. Poté se seznámil se svou první ženou Ritou, kterou si roku 1964

³⁹ DIEFENDORF. *Taking Back Sicily : The Antimafia Movement and its Counter-Hegemonic Attack on Cosa Nostra*. Lewiston, 2011. s. 65-66. Dostupné z: <http://scarab.bates.edu/honorstheses/3>. Bakalářská práce. Bates College.

⁴⁰ SCHNEIDER, Jane C.; SCHNEIDER, Peter T. (Hrsg.): *Reversible Destiny. Mafia, Antimafia, and the Struggle for Palermo*. Berkley: University of California Press 2003. s. 161, 174. ISBN: 0-520-23609-2.

⁴¹ Tito mafiáni jsou nazýváni „pentiti“, tj. kajníci. „Il pentitismo“ je v tomto významu fenomén korunního svědka, kdy výpovědi spolupracujících mafiánů byly považovány za směrodatné.

⁴² LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano : Feltrinelli, 2002. s. 24-40. ISBN 978-88-0781-703-8.

vzal a o rok později se stal soudcem ve městě Lentini. Následně se přestěhoval do Trapani, kde proběhl i jeho první velký spor s šéfem trapanské mafie Marianem Licarim. Jednalo se o skandál, do něhož bylo zapleteno mnoho významných osob města včetně církevních představitelů. Nejprve se soudcům dostalo mnoha dezinformací, poté jim bylo vyhrožováno a nakonec byl proces odložen do jiného regionu a don Mariano Licari tak zůstal na svobodě. Falcone se posléze rozhodl odejít a roku 1978 se odstěhoval do Palerma, kde začal pracovat u trestního soudu. Zde navázal spolupráci se státním zástupcem Roccem Chinnicim, duchovním otcem boje proti mafii, na procesu s nejsilnější kriminální skupinou zvanou Sindona, jež se orientovala na prodej drog a praní špinavých peněz ve spolupráci s italskými bankami. Oběma ale bylo doporučeno vedoucím prokurátorem, aby přestali vyšetřovat a proces ukončili. Byli obviněni ze snahy o devastaci sicilské ekonomiky a proces nakonec skončil neúspěchem. Falcone se mezitím rozvedl a roku 1980 mu byla přidělena ochranku. V roce 1982 byl zabit Carlo Alberto dalla Chiesa, proslulý policejní generál, a o rok později Rocco Chinnici. Po smrti Chinniciho přišel do Palerma Antonino Caponnetto a společně s Falconem a dalšími vytvořil oficiální „Pool antimafia“ – výkonný orgán zabývající se výhradně bojem proti mafii složený ze skupiny státních zástupců. O rok později se Falcone oženil se svou druhou ženou Francescou.⁴³

3.2.2 Paolo Borsellino

Paolo Borsellino byl Falconeho blízký přítel a spolupracovník. Narodil se v Palermu 19. 1. 1940, stejně jako Falcone do fašistické rodiny. Studoval na klasickém gymnáziu, kde vedl studentský časopis Agorà a roku 1958 nastoupil na právnickou fakultu na univerzitě v Palermu.⁴⁴ Následkem pravicového smýšlení rodiny, v níž vyrůstal, vstoupil do pravicové strany MSI (Movimento Sociale Italiano) a stal se zástupcem studentů. V roce 1962 promoval a několik dní nato umřel jeho otec, což donutilo Borsellina, aby se začal starat o rodinnou lékárnu, které hrozil zánik. Časem ale vedení lékárny převzala jeho mladší sestra Rita a Paolo v roce 1963 vyhrál konkurz, díky němuž se stal nejmladším prokurátorem v Itálii. Kvůli práci se několikrát stěhoval, nejprve byl pověřen úřadem v tribunálu v Enně, později působil jako soudce ve městě Mazara del Vallo a Monreale.

⁴³ LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano : Feltrinelli, 2002. s. 24-80. ISBN 978-88-0781-703-8.

⁴⁴ LUCENTINI, Umberto. *Paolo Borsellino*. Milano : Edizioni San Paolo. 2003. s. 37. ISBN 88-215-4968-2

Roku 1975 se přestěhoval do Palerma a stejně jako Falcone začal spolupracovat s Roccem Chinnicim. Společně se podíleli na prvních krocích v boji proti mafii a roku 1986 byl Borsellino zvolen prokurátorem v Marsale, což vyvolalo vlnu kritiky.⁴⁵ Reakcí, jež po zvolení následovala, se budu blíže zabývat v kapitole *Nátlak na prokurátory*.

3.2.3 Pool antimafia, Velký soudní proces a období normalizace

Po smrti Chinnicima v roce 1983 a příchodu prokurátora Antonina Caponetta byl, jak již bylo zmíněno, založen oficiální „Pool antimafia“, jehož členové⁴⁶ se soustředili výhradně na boj proti sicilské mafii. Založením této instituce začalo období tzv. „Palermského jara“, kdy probíhalo vysoce organizované a následně i úspěšné vyšetřování. K tomu výrazně přispěly výpovědi Tommase Buscetti, člena Cosy Nostry, jenž se pod vlivem Falconeho rozhodl ke spolupráci. Z jeho výpovědí získali prokurátoři spoustu potřebných informací o struktuře a kodexu sicilské mafie včetně jmen hlavních představitelů. V roce 1986 dorazila z vězení zpráva o rozkazu zabít Falconeho a ten byl proto z bezpečnostních důvodů donucen i s Paolem Borsellinem žít měsíc ve věznicí Asinara. Po návratu oba pokračovali ve vyšetřování a 16. prosince téhož roku byl uspořádán tzv. „Velký proces“⁴⁷, historicky největší soudní řízení s členy mafiánské organizace, který skončil po dlouhých projednáváních úspěchem – 19 doživotí, dohromady 2665 let vězení a pokuty v řádech miliard lir.⁴⁸ Cosa Nostra se po Velkém procesu stáhla do ústraní a nedávala o sobě příliš vědět až do roku 1988, kdy byl zavražděn bývalý starosta Palerma Giuseppe Insalaco. Právě v roce 1988 začíná období tzv. normalizace, tj. období postupného konce „Poolu“ a s ním i úspěšného boje proti mafii.

Po odchodu Antonina Caponetta se Giovanni Falcone ucházel o místo v čele občanského tribunálu, poměrem hlasů 14/10 byl však zvolen Antonino Meli – ten byl sice služebně zkušenější, nicméně s bojem proti mafii neměl nic společného. Po nástupu Meliho do funkce se začaly ztrácet stopy a důkazy nalezené při vyšetřování a celý Pool tak byl postupně doveden k zániku.

⁴⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Paolo Borsellino e l'agenda rossa*. Palermo : Redazione di 19luglio1992.com, 2009. s. 13-21.

⁴⁶ Ústředními členy byli: Giovanni Falcone, Paolo Borsellino, Giuseppe di Lello a Leonardo Guarnotta. (Bolzoni: 2012)

⁴⁷ V originále „Il Maxiprocesso“

⁴⁸ BOLZONI, Attilio. *Uomini soli*. Roma: Melampo editore S.r.L., 2012. s. 133.

Roku 1989 byl na Falconeho spáchán pokus o atentát ve vile v Addauře, malém městě severozápadně od Palerma. Krátce po této události nastoupil na tribunál Piero Giammanco, jenž pokračoval ve stopách Antonina Meliho a bránil Falconemu ve vyšetřování důležitých případů mimo jiné i tím, že mu dával na starost pouze nepodstatná vyšetřování. Vzhledem k nepříznivým pracovním podmínkám se Falcone rozhodl přijmout nabídku ministra Claudia Martelliho a odešel do Říma na ministerstvo spravedlnosti. Zde společně vytvořili dekrety proti organizovanému zločinu a investigativní orgán na podporu státní prokuratury zvaný „La DIA“. Falcone tak opět začal uskutečňovat své plány a podařilo se mu dostat na deset do vězení Vita Ciancimina⁴⁹, politika, člena politické strany křesťanské demokracie ale i Cosy Nostry. V aktivním boji proti mafii Falcone neustával až do své smrti v květnu roku 1992.⁵⁰

3.2.4 Nátlak na prokurátory

Paolo Borsellino i Giovanni Falcone čelili v průběhu kariéry nesouhlasu i překážkám kladeným ze strany politiků, kolegů, nadřízených i obyčejných občanů - Antonino Caponetto prohlásil, že „*Falcone byl v důsledku diskreditace profesně mrtvý již v roce 1988*“.⁵¹ K prvnímu většímu pokusu o zabránění v dalším profesním působení došlo při procesu Sindona (viz kapitola 3.2.1. *Giovanni Falcone*), kdy vedoucí prokurátor G. Pizzilo doporučil, aby byl proces uzavřen. I ostatní vyšetřování vedená v té době většinou končila přerušením pro údajný nedostatek důkazů, příkladem může být i proces, při kterém vypovídal Leonardo Vitale, bývalý člen Cosy Nostry, který se rozhodl mluvit o T. Riinovi a V. Cianciminni již 10 let před Buscettou. Byl ale zavřen do ústavu pro duševně choré a po propuštění zabit mafii.

Po roce 1980 docházelo k dalším útokům na osobu G. Falconeho, a to mimo jiné i kvůli událostem v jeho osobním životě (on ani jeho přítelkyně Francesca nebyli na počátku vztahu rozvedeni). Po období plném atentátů bylo Palermo v denících přirovnáváno k Bejrútu⁵², přičemž Falcone byl z nastalé situace obviňován. I samotný Velký proces byl podrobován kritice – jak ze strany sicilských obyvatel, tak ze strany

⁴⁹ Ciancimino zbohatl zejména poté, co získal díky konexím koncesi na stavbu železnice v Palermu. Stal se také prvním politikem obviněným ze spolupráce s mafii, kdy ho T. Buscetta dal do spojitosti s Riinou a Provenzanem. (La LICATA: 2002)

⁵⁰ LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano : Feltrinelli, 2002. s. 24-80. ISBN 978-88-0781-703-8.

⁵¹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Paolo Borsellino e l'agenda rossa*. Palermo: Redazione di 19luglio1992.com, 2009. s. 54-55.

⁵² BOLZONI, Attilio. *Uomini soli*. Roma : Melampo editore S.r.L., 2012. s. 117.

některých soudců. Nejznámějším soudcem, který proslul rušením již vynesných rozsudků, je současný člen nejvyššího soudu Corrado Carnevale. Ten zrušil například rozsudek doživotí pro bratry, kteří byli obžalováni z vraždy R. Chinnicchio – v návaznosti na tento a další kroky získal přezdívku „ammazzasentenze“, neboli „zabiják rozsudků“. Nejčastěji se Carnevale odvolával na údajný nedostatek důkazů či drobné chyby spíše technického rázu.

Volební kampaň v roce 1987 byla vedena ve jménu boje proti mafii, kdy osoby, které tento boj vedly, byly označovány za oportunisty, kteří ničí Sicílii. Falcone byl opět ústřední postavou, na niž se snášela kritika, a odvrátili se od něj i někteří jeho příznivci, například sicilský prokurátor Vincenzo Geraci. Ten Falconeho před kandidaturou na pozici nástupce A. Caponnetta přesvědčil, že pro něj získá dostatek hlasů, nakonec ale sám hlasoval pro Antonina Meliho.⁵³

Jak již bylo řečeno, po nástupu Meliho do funkce se začaly ztrácet důkazy a „Pool“ postupně ztrácel na síle, až nakonec zanikl úplně. Sám Falcone byl obviňován ze snahy o destrukci sicilské ekonomiky a Meli se mu pokoušel znemožňovat práci tím, že mu přiděloval nedůležité případy a některá vyšetřování mu byla odejmuta úplně. Ve stejném duchu pokračoval o rok později již zmiňovaný Giammanco.

V létě roku 1988 nastalo tzv. „Období jedů“⁵⁴, kdy bylo zveřejněno šest anonymních dopisů, kritizujících obecně Pool a jeho postupy i přímo G. Falconeho. Po pokusu o atentát v roce 1989 byl dokonce obviňován z toho, že celou akci nafingoval sám a z toho, že je sám v kontaktu s mafii. Hlavním argumentem jeho nepřátel bylo to, že mafie zatím nikdy nedopustila, aby někdo její útok přežil.⁵⁵

Klíčovou událostí se stál případ „Pellegriti“, kdy stejnojmenný člen Cosy Nostry vypověděl, že rozkaz zabít prezidenta regionu byl vydán Salvatorem Limou, politikem a členem v tehdejší době nejsilnější politické strany - Křesťanské demokracie. Falcone Pellegritiho vyzpovídal, zjistil, že tvrzení nebylo založeno na pravdě a odmítl podniknout kroky, které nebyly podpořeny přímými důkazy. Salvatora Limu z těchto

⁵³ Pro tento krok ho Paolo Borsellino nazval „Jidášem“. (Bolzoni: 117)

⁵⁴ V originále „*La Stagione dei veleni / l'Estate dei veleni*“

⁵⁵ BIAGI, Enzo. *Mafia : Dentro i misteri di Cosa nostra dal dopoguerra a Falcone e Borsellino*. Trento : PANORAMA, 1992. s. 45.

důvodů z ničeho neobvinil, byl však svým někdejší přítelem Leolucou Orlandem⁵⁶ obviněn z toho, že to byl jen servilní krok vůči Limovi a G. Andreottimu.⁵⁷ Orlando sice stál společně s Falconem u počátků boje proti Cose Nostře, tzv. Palermského jara, kvůli kauze Pellegriti ale mezi nimi došlo ke vzniku otevřeného nepřátelství. Orlando nařkl Falconeho z toho, že řada procesů nebyla zahájena či dokončena, protože prokurátor „*drží důležité dokumenty a důkazy ve skříni*“⁵⁸ a schválně nedokončuje vyšetřování, a to zejména ta, která se týkají politických představitelů. Na Orlandovu stranu se přidala i média, Alfio Caruso v této souvislosti jmenuje zejména levicový tisk.⁵⁹ Orlando na Falconeho veřejně zaútočil v pořadu Samarcanda⁶⁰ v květnu roku 1990 a v srpnu roku 1991 poskytl deníku l'Unità rozhovor, v němž kritizoval palermskou prokuraturu a s ní i G. Falconeho, kdy tvrdí: „*že existují tisíce a tisíce důkazů o vazbách mezi politikou a mafií, které ale nikdy nedojdou až do fáze soudního vyšetřování či procesu*“.⁶¹ V rozhovoru opět připomíná případ Salvatora Limy. Dalším důvodem sporu mezi Falconem a Orlandem bylo zatčení Vita Ciancimina, kdy Falcone na tiskové konferenci v červnu roku 1990 prohlásil, že Ciancimino „*řídil nelegální aktivity vedené s palermskou radnicí*“.⁶²

Nebyl to ale pouze Orlando, kdo veřejně vystupoval proti Falconemu. Postupem času získával i v médiích hanlivá přívlastka, jako například: „*netvor, anomálie z Palerma, mimozemšťan či politický zaprodanec*“.⁶³ Právě pro politickou zaprodanost byl 12. března 1992 kritizován v deníku L'Unità Alessandrem Pizzorussem, kde autor v článku s názvem: „*Falcone superprokurátor?*“⁶⁴, píše: „*Falcone se nemůže stát*

⁵⁶ Leoluca Orlando je italský politik a advokát, v současné době působí jako starosta Palerma. Politickým zaměřením patří k levici.

⁵⁷ Giulio Andreotti (leden 1919 – květen 2013), italský křesťansko-demokratický pravicový politik, doživotní senátor, novinář a spisovatel. Zastával funkci ministra zahraničních věcí a vnitra, třikrát funkci předsedy vlády a za svůj život vedl celkem sedm vlád. V roce 2002 byl obviněn soudem ze spolupráce s mafií. Salvo Lima byl jeho zástupcem na Sicílii. (Zdroj: Giulio ANDREOTTI. *Senato della Repubblica* [online]. [cit. 2013-05-22]. Dostupné z: http://www.senato.it/leg/17/BGT/Schede_v3/Attisen/00000074.htm)

⁵⁸ LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano : Feltrinelli, 2002. s. 129. ISBN 978-88-0781-703-8.

⁵⁹ Zdroj: osobní rozhovor (viz kapitola *Přílohy*).

⁶⁰ Orlando, Falcone. *Samarcanda* [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=qpK6Ys1pCqg>.

⁶¹ LODATO, Saverio. Indagate sui politici, i nomi ci sono. *L'Unità*. 14. 8. 1991, s. 7.

⁶² La primavera di Palermo? Sentite Falcone cosa dice di Orlando! In: *Youtube* [online]. Červen 1990 [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=zevMUuuyX8M>. Kanál uživatele dispersop.

⁶³ LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano : Feltrinelli, 2002. s. 19. ISBN 978-88-0781-703-8.

⁶⁴ PIZZORUSSO, Alessandro. Falcone Superprocuratore? Non puo farlo, vi dico perché. *L'Unità*. 12. 3. 1992, roč. 68, s. 2.

superprokurátorem ... mezi státními zástupci je rozšířen názor, že je příliš spojen s ministrem na to, aby dokázal vykonávat úlohu státního prokurátora“. Ve stejný den, tedy 12. března 1992, vychází článek také v deníku *Il Resto Del Carlino*, jehož titulek zní „*Falcone, přisvojený věhlas*“⁶⁵, ve kterém je Falcone označován jako nevěrohodný a závislý na ministrovi Martellim. Dle autora byl pouhou figurkou, která propůjčila Poolu svůj věhlas.⁶⁶ Co se týče regionálního tisku, Bolzoni prohlašuje, že „*zejména palermský deník Giornale di Sicilia dával prostor každému, kdo měl zájem Falconeho i ostatní členy Poolu veřejně kritizovat*“⁶⁷

Dle Alfia Carusa byl také Falcone veřejně kritizován Vincenzem Vitalem, soudcem a docentem filozofie a zároveň synem soudce nařčeného ze spolupráce s mafií.⁶⁸ V roce 1991 byl Falcone veřejně nařknut novinářem Linem Jannuzzim z toho, že je zodpovědný za debakl státu v boji proti mafii a k dalšímu veřejnému útoku došlo 26. září 1991 v pořadu *Maurizio Costanzo Show* ze strany Alfreda Galassa - profesora, advokáta⁶⁹, politika a přívržence Leolucy Orlanda. Galasso navazuje na Falconův odchod do Říma, kdy mu říká, že „*by udělal lépe, kdyby odtamtud odešel co nejdříve*“. Své tvrzení zdůvodňuje tím, „*že působením Falconeho na ministerstvu spravedlnosti je ohrožena nezávislost justice, neboť by se mohl nechat ovlivnit politikou*“.⁷⁰ Falconův odchod do Říma vyvolal i další reakce, kdy mu bylo většinou vyčítáno, že touží po politické moci a to, že utekl ze strachu. Posledním neúspěchem pak byla prohra při hlasování v rámci kandidatury na místo vedoucího prokurátora v roce 1992, kdy zvítězil Agostino Cordova.⁷¹

Paolo Borsellino čelil dle Alfia Carusa nesouhlasu a útokům také, ale v mnohem menší míře než Giovanni Falcone.⁷² Nejvýraznějším projevem kritiky byl článek „*I professionisti dell'antimafia*“⁷³ napsaný Leonardem Sciasciou, slavným italským

⁶⁵ Falcone, una fama usurpata. *Il Resto del Carlino*. 12. 3. 1992, roč. 107, s. 5.

⁶⁶ FACCI, Filippo. Tutti i nemici di Falcone (oltre a Cosa Nostra). *Liberquotidiano.it* [online]. 24. 5. 2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.liberoquotidiano.it/news/in-primo-piano---homepage/1022993/Tutti-i-nemici-di-Falcone---oltre-a-Cosa-Nostra-.html>.

⁶⁷ BOLZONI, Attilio. *Uomini soli*. Roma : Melampo editore S.r.L., 2012, s. 125.

⁶⁸ Zdroj: osobní rozhovor (viz kapitola *Přílohy*)

⁶⁹ Galasso se sám účastnil Velkého procesu v roce 1986.

⁷⁰ *Maurizio Costanzo Show* [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=64S1rThk8fQ>

⁷¹ LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano : Feltrinelli, 2002. s. 43-156. ISBN 978-88-0781-703-8.

⁷² Zdroj: osobní rozhovor (viz kapitola *Přílohy*)

⁷³ SCIASCIA, Leonardo. I professionisti dell'antimafia. *Corriere della sera*. 10. 1. 1987, roč. 111, s. 3

spisovatelem, básníkem a politikem. Tento článek byl publikovaný 10. ledna 1987 v celostátním deníku *Il Corriere della Sera* a odstartoval vlnu veřejné kritiky vůči „Poolu“ a jeho členům. Sciascia v něm reagoval mimo jiné na zvolení mladého Paola Borsellina na pozici prokurátora v Marsale, kritizoval však i starostu Orlanda. Již sám titul článku je ironický, volný překlad zní: „*Profesionální bojovníci proti mafii*“, jímž autor označuje všechny, kteří podle něj využívají boje proti mafii pro vlastní zviditelnění a kariérní postup. Jako příklad, kterým podporuje svá tvrzení, Sciascia uvádí právě Borsellinoovo zvolení do úřadu prokurátora a vyslovuje s volbou svůj nesouhlas.⁷⁴ Tento článek byl v očích některých autorů⁷⁵ i samotného Paola Borsellina jedním z motivů zániku Poolu, neboť názor uznávaného literáta, který celý život psal o mafii, mnozí vzali za svůj. Dle Alfia Carusa byl ale Borsellino kritizován jen proto, že byl přítelem Falconeho, který byl centrálním bodem veškeré kritiky.

3.2.5 Atentáty

23. května 1992 se Giovanni Falcone vydal se svou ženou navštívit Palermo. Pod silnicí vedoucí z letiště bylo umístěno u sjezdu na Capaci⁷⁶ 500 kg trhaviny, která vybuchla ve chvíli, kdy po ní přejížděl automobil, v němž seděl Falcone s manželkou. Následkem výbuchu zemřeli oba manželé a tři muži ochranky. Informace o tom, kdy, kudy a v jakých vozidlech se bude prokurátor do Palerma vracet, však byla přísně tajná a nikdy se nepodařilo vypátrat, kde ji atentátníci získali.⁷⁷

Paolo Borsellino po smrti svého přítele převzal vedoucí úlohu v boji proti sicilské mafii a plně se oddával dalším vyšetřováním. Začal mimo jiné poukazovat i na infiltraci Cosy Nostry do politiky. 28. června se k němu dostala s velkým zpožděním zpráva, že je terčem plánovaného útoku a 19. července na něj byl spáchán atentát⁷⁸. Borsellino zahynul společně s pěti členy ochranky na následky výbuchu bomby umístěné v automobilu.⁷⁹

⁷⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Falcone e Borsellino – Il Coraggio e l'Esempio*. Milano: Corriere della sera. Divisione Quotidiani, 2012. s. 93-104.

⁷⁵ Podobný názor uvádí např. La Licata, Maria Falcone či Attilio Bolzoni.

⁷⁶ Odtud pochází název události: „La Strage di Capaci“ (tj. „Masakr u Capaci“).

⁷⁷ LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano : Feltrinelli, 2002. s. 81-170. ISBN 978-88-0781-703-8.

⁷⁸ Tzv. „La Strage di via d'Amelio“ - v překladu „Masakr v Ameliově ulici“, podle ulice, ve které byl atentát spáchán, kromě toho zde bydlela Borsellinoova matka. (Biagi: 1992)

⁷⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Paolo Borsellino e l'agenda rossa*. Palermo : Redazione di 19luglio1992.com, 2009. s. 21-47.

Caruso tvrdí, že Falcone byl zabit zejména proto, že odhalil strukturu sicilské mafie a s ní i její provázanost s politikou a Milánem. Borsellino pak byl podle něj jediným, kdo byl schopný pokračovat ve Falconových stopách.⁸⁰

3.2.6 Důsledky atentátů

Atentáty se dotkly celé Itálie a vyvolaly velký odpor vůči sicilské mafii. Více než 70 000 lidí přijelo na Sicílii vyjádřit svou podporu a rozběhla se vlna dalších procesů, při nichž byli obviněni nejvyšší členové Cosy Nostry (mimo jiné výše zmiňovaní Totò Riina a Bernardo Provenzano). V devadesátých letech pak proběhla celostátní protikorupční akce zvaná „Čisté ruce“⁸¹, v rámci které vyšel najevo korupční systém, do kterého byli zapleteni nejvyšší státní představitelé – ministři, senátoři i bývalí předsedové vlády.⁸²

Na počest zavražděných prokurátorů došlo k přejmenování letiště v Palermu na „Aeroporto Falcone-Borsellino“⁸³ a jejich jméno nese v současné době i velké množství škol, ulic, institutů a dalších objektů. Strom před domem, ve kterém bydlel Giovanni Falcone, se dokonce v průběhu roku 2013 stane kulturním dědictvím.⁸⁴ Mimoto začaly po celé Itálii vznikat spolky a organizace, které se zabývají bojem proti mafii a rozšiřováním povědomí o existenci organizovaného zločinu. Těmito i jinými kroky se snaží přimět vládu, aby podnikla další opatření. Mezi takové organizace patří například Agende Rosse, již dříve zmiňovaný Addiopizzo či Antimafia Duemila.

V květnu loňského roku proběhla u příležitosti dvacátého výročí od atentátu na Giovanniho Falconeho řada protestních akcí proti mafii a vyšlo i několik knih. Oba prokurátoři jsou dnes považováni za největší symbol boje proti mafii, Maria Falcone a s ní i další autoři⁸⁵ však v souvislosti s tímto faktem kritizují, že řada dřívějších odpůrců obou prokurátorů po atentátech obrátila a snažila se jejich slávy využít pro vlastní prospěch.

⁸⁰ Zdroj: osobní rozhovor (viz kapitola *Přílohy*)

⁸¹ V originále „*Mani pulite*“

⁸² CORRIAS, Pino. *Luoghi comuni: dal Vajont a Arcore, la geografia che ha cambiato l'Italia*. Milano: Rizzoli, 2006. s. 103-125. ISBN 978-88-1701-080-1.

⁸³ Palermo, aereo intitolato a Falcone e Borsellino. *La Repubblica* [online]. 10. 1. 1993 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1993/01/10/palermo-aeroporto-intitolato-falcone-borsellino.html>.

⁸⁴ L'Albero Falcone diventa un bene culturale. *Articolo Tre* [online]. 19. 1. 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.articolotre.com/2013/01/lalbero-falcone-diventa-un-bene-culturale/132663>

⁸⁵ FALCONE, Maria a Francesca BARRA. *Giovanni Falcone un eroe solo : Il tuo lavoro, il nostro presente. I tuoi sogni, il nostro futuro*. 1. vyd. Milano : Rizzoli, 2012. 208 s. ISBN 978-8817056175. Dále tento jev zmiňuje například i La Licata či Attilio Bolzoni.

4. Kvalitativní analýza mediálního obrazu boje proti maffii na příkladu prokurátorů G. Falconeho a P. Borsellina

V této části mé bakalářské práce budu analyzovat dva deníky a na jejich příkladu zkoumat, jakým způsobem média psala o boji proti maffii a konkrétně pak prokurátorech P. Borsellinovi a G. Falconeovi. Cílem je charakterizovat mediální obraz, jenž o nich média vytvářela, a porovnat jeho případnou změnu před atentáty a po nich a případný rozdíl v přístupu obou deníků. Pro uvedení do kontextu italských médií popíši v této kapitole nejprve obecně italskou mediální krajinu a následně charakterizuji oba analyzované deníky. Tyto informace budou užitečné při interpretaci zjištění získaných při analýze. Na charakteristiky vybraných titulů navazuje samotná analýza.

Po zvážení, jaké období podrobím první části kvalitativní analýzy, jsem zvolila výběr článků publikovaných mezi roky 1985-1992, tj. období od počátku Velkého procesu do atentátů. Vzhledem k velkému rozsahu zkoumaného materiálu jsem se rozhodla k jeho redukování a soustředila jsem se na články vydané v návaznosti na důležité události – zejména pak samotný počátek a průběh Maxiprocesu, spor Falconeho s Orlandem a prokurátorův odchod do Říma.

V období po atentátech jsem se zaměřila především na články vydané v měsících květen a červenec, neboť jsem při předběžném průzkumu zjistila, že budou zejména díky svému rozsahu vhodné pro účely kvalitativní analýzy.

4.1 Italský mediální systém

Model mediálních systémů, jenž se uplatňuje v Itálii i v ostatních středomořských zemích jižní Evropy, nazývají autoři Hallin a Mancini „*modelem polarizovaného pluralismu*“.⁸⁶ Ten se vyznačuje integrací médií a stranické politiky, historickým rozvojem komerčních médií a silnou rolí státu - média se v rámci historického vývoje dostávala do pozice služebníka politiky. Ve středomořském modelu dávají novináři často najevo své politické preference a v novinách převažují komentáře nad zpravodajstvím. V Itálii i ve Španělsku dle autorů „*novináři sice vyjadřují svou*

⁸⁶ Typickým příkladem stranického tisku může být deník L'Unità, který byl ustaven jako hlavní orgán Italské komunistické strany (PCI). V současnosti již není oficiálním stranickým tiskem, ale stále funguje jako list levice. (Hallin, Mancini: 2008)

*oddanost neutralitě a objektivitě liberálního modelu*⁸⁷, ale skutečná novinářská praxe vychází do velké míry z tradice zaujatého stranění“.⁸⁸ Mimo to i sám stát často zasahuje do chodu médií, čímž se ruší hranice mezi médii veřejnoprávními a státními.

Italská mediální scéna je tradičně velmi bohatá, na trhu nalezneme celou řadu titulů širokého názorového i obsahového spektra. Mezi nejprodávanější deníky (kromě nejčtenějšího sportovního deníku La Gazzetta dello Sport) patří víceméně neutrální Corriere della Sera. Corriere je dlouhodobě v čele žebříčku nejčtenějších novin s průměrným měsíčním nákladem 500 437 výtisků. Následován je spíše středolevicově až levicově zaměřenou Repubblica. Mezi další významné deníky patří také La Stampa, jež zaujímá celkově 3. místo, ekonomický Il Sole 24 Ore, Il Messaggero a pravicový Il Giornale. Vedle těchto deníků existují i tiskoviny jednotlivých politických stran: například Liberazione (Strana komunistické obnovy), La Padania (Liga severu), Europa (Demokratická strana), Secolo d'Italia (lid svobody).⁸⁹

Pro potřeby kvalitativní analýzy jsem si zvolila dva deníky, jež ve zkoumaném období vycházely - celostátní tisk reprezentuje deník Repubblica a tisk regionální je zastoupen deníkem Giornale di Sicilia. Konkrétní důvody pro tuto volbu jsou představeny v následujících podkapitolách.

4.2 Giornale di Sicilia

Giornale di Sicilia je jedním z nejstarších italských deníků, první vydání vyšlo v Palermu 7. června roku 1860, kdy se na titulní straně objevila zpráva o příjezdu G. Garibaldiho⁹⁰ na Sicílii. Deník prošel řadou změn, a to včetně názvu – původní název Giornale Officiale di Sicilia byl nahrazen za dnešní kratší verzi Giornale di Sicilia. Roku 1927 se stal ústředním deníkem místní fašistické federace (Fedarazione fascista locale). K původnímu majiteli (rodina Ardizzone) se přidala rodina Floriových (vinařský průmysl) a Pirriových. Piero Pirri posléze deník převzal pod své vedení a přizval ke spolupráci Delia Marriottiho z katolického deníku Gazzetta del Popolo.

⁸⁷ Druhý typ modelu mediálních systémů, který je popsán v knize *Systémy médií v postmoderním světě*. Tento model převažuje v Británii, Irsku a Severní Americe a vyznačuje se relativní dominancí tržních mechanismů a komerčních médií. (Hallin, Mancini: 2008)

⁸⁸ HALLIN, D. C., MANCINI, P. *Systémy médií v postmoderním světě*. Praha : Portál, 2008. s. 39-42. ISBN 978-80-7367-377-2.

⁸⁹ Italská média. In: *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/media_ve_svete/zapadni_evropa/italska_media.html

⁹⁰ Giuseppe Garibaldi je blíže představen v kapitole 3.1 *Vznik a vývoj sicilské mafie*

Roku 1994 se z Giornale di Sicilia stala akciová společnost a postupně začaly vycházet mutace pro jednotlivé sicilské provincie - v současné době je jich celkem deset.⁹¹

Od roku 1992 vychází deník v novém formátu tabloid⁹² a s průměrným prodaným nákladem za den 64 406 výtisků je nejčtenějším sicilským deníkem vůbec.⁹³ Co se týče politického zaměření, deník se přiklání spíše k pravici. Byl také známý pro svůj komplikovaný vztah s Italskou komunistickou stranou a Leolucou Orlandem.⁹⁴

Hlavním důvodem proč jsem si pro analýzu vybrala deník Il Giornale di Sicilia, byl výše zmíněný fakt, že deník vznikl a vycházel v Palermu, tedy městu, ve kterém po většinu života Falcone i Borsellino působili. Bude tak zajímavé sledovat, jak právě palermský deník o celém procesu i jeho představitelích informoval. Dalším důležitým aspektem výběru bylo i to, že je nejčtenějším sicilským deníkem vůbec.

4.3 Repubblica

Jak již bylo řečeno, Repubblica je po milánském Corriere della Sera druhým nejčtenějším celostátním deníkem, dle údajů poskytnutých asociací FIEG se mezi lety 1986 a 1994 denně prodalo v průměru 643 000 výtisků. První číslo vyšlo v Římě 14. ledna roku 1976 pod vedením Eugenia Scalfara⁹⁵ a sestávalo tehdy pouze z dvaceti stránek v tabloid formátu. Zpočátku převažoval text, teprve postupně byly přidávány také fotografie a ilustrace. Zcela chyběla rubrika sport (ta byla zařazena až roku 1979) a denní zprávy byly publikovány jen v omezeném množství. Filozofií tohoto kroku byla snaha poskytnout čtenářům jen menší počet těch nejdůležitějších zpráv na celostátní úrovni, nad kterými se budou moci zamyslet. Deník se od ostatních titulů lišil i co se

⁹¹ CASTRONOVO, V. a N. TRANFAGLIA. *La stampa italiana del neocapitalismo*. Bari : LATERZA, 1976. s. 534. ISBN CL-20-0983-3.

⁹² Tzv. tabloid je nejmenší novinový formát o velikosti 279,4 × 431,8 mm, rozšířený v Rakousku a skandinávských zemích. Původně byl využíván pro bulvární tisk, dnes na něj přechází i seriózní tisk. (GARCIA, Mario. *Pure Design: 79 simple solutions for magazines, books, newspapers and websites*. Florida : Miller Media, 2002. s. 114-116 ISBN 0-9724696-0-5. Dostupné z: http://issuu.com/mariogarcia/docs/mario_garcia_pure_design)

⁹³ Údaje byly získány prostřednictvím emailu od Svazu italských vydavatelů novinových titulů (FIEG - Federazione italiana editori giornali). Průměr byl vypočítán za období 1986-1994).

⁹⁴ Zdroj: osobní rozhovor s Alfiem Carusem (viz kapitola *Přílohy*)

⁹⁵ Eugenio Scalfari (narozen roku 1924) je italský politik, novinář a spisovatel. Ve svých článcích se specializuje především ekonomii a politikou, některé jeho články byly počátečním podnětem k referendu ohledně potratů a rozvodů. Politickým zaměřením se přiklání k sociálnímu liberalismu. (CANNATÀ, Angelo. *Eugenio Scalfari e il suo tempo*. Milano : Mimesis, 2010. 332 s. ISBN 978-88-57-50027-0.)

týče tradiční „Třetí strany“, jež bývala vždy věnovaná kultuře⁹⁶ - ta byla přesunuta na jiné místo v deníku. Roku 1978 začala vycházet příloha „Satyricon“ věnovaná pouze satíře, která deníku přinesla velké množství nových čtenářů. V roce 1981 La Repubblica získala velké množství nových čtenářů po skandálu konkurenčního deník Corriere della Sera, při němž bylo odhaleno, že Franco di Bella, šéfredaktor titulu, patřil mezi členy skupiny P2, tj. Svobodné zednáře. Scalfari využil příležitosti, rozšířil základnu čtenářů a povedlo se mu získat nové spolupracovníky, například Enza Biagiho⁹⁷. V roce 1996 Scalfari odešel a deník převzal Ezio Mauri, jež ho vede dodnes.⁹⁸

Repubblica si již od počátku oficiálně zakládá na korektnosti a zejména pak objektivitě, lze však vysledovat inklinaci k levici. Rozhodně se ale nedá považovat za stranický tisk a v současné době je podle Agostiniho titul považován za jeden z nejkvalitnějších deníků na italském trhu.⁹⁹ V minulosti na sebe deník upozornil zejména kritikou Silvia Berlusconiho a Bettina Craxiho.

Motivací pro výběr tohoto titulu byla zmiňovaná objektivita, na níž si deník zakládá, vysoký počet prodaných výtisků a spíše levicové politické zaměření. Bude tak dle mého názoru zajímavé porovnat oba vybrané deníky a hledat případné odlišnosti.

4.4 Rozbor mediálních obsahů v deníku Giornale di Sicilia před rokem 1992

V rámci výzkumu článků publikovaných před atentáty jsem zmapovala texty publikované v rozmezí let 1985-1992. Vzhledem k rozsáhlosti materiálu jsem se soustředila na období kolem důležitých událostí, jako byl například průběh Velkého procesu (1985-1986), odchod Falconeho do Říma (březen 1991) či spor s Leolucou Orlandem (1990-1991). Tímto způsobem bylo nashromážděno velké množství článků, neboť deník Giornale di Sicilia se tématu mafie a boje proti ní věnoval prakticky denně. Vzhledem k omezenému rozsahu práce však budu podrobněji rozebírat jen ty

⁹⁶ Tzv. Třetí strana (v originále Terza pagina) bývala věnována výhradně kultuře a byla znakem prestiže tisku. Noviny tak Tento zvyk je typickým pro italský tisk, jehož počátek datujeme k roku 1901, kdy tuto tradici započal římský deník Il Giornale d'Italia. (MURIALDI, Paolo. *Storia del giornalismo italiano : Dalle gazette a Internet*. Bologla : Il Mulino, 2006. s. 102-104 a 321. ISBN 978-88-15-11298-9.)

⁹⁷ Enzo Biagi (1920-2007), spisovatel, televizní moderátor a jeden z nejznámějších italských novinářů 20. století.

⁹⁸ CASTRONOVO, V. a N. TRANFAGLIA. *La stampa italiana nell'età della TV*. Bari : Laterza, 1994. s. 9-37. ISBN 978-88-4208-558-4.

⁹⁹ AGOSTINI, Angelo. *"La Repubblica": Un'idea dell'Italia (1976-2006)*. Bologna : Il Mulino, 2006. 170 s. ISBN 978-88-15-10894-4.

nejreprezentativnější a nejdůležitější články, jež jsou vhodným materiálem pro zvolenou výzkumnou metodu.

Jak již bylo řečeno, deník se mafií i antimafií věnoval ve velké míře, což je způsobeno závažností tématu i faktem, že se jedná o deník vycházející v Palermu, tj. městu, ve kterém Velký proces probíhal. Téma tak bylo pro čtenáře atraktivní i díky geografické blízkosti. Mafií a probíhajícímu boji proti ní byly věnovány samostatné strany v první polovině deníku, velmi často se zprávy o procesech objevovaly i na titulní straně. Deník každý den přinášel přepisy výslechů, výpovědí svědků, členů mafie či rozhovorů s politiky, často publikoval i dopisy čtenářů, kteří se k tématu vyjadřovali.

Prvním faktem, kterého jsem si při zkoumání deníku všimla, je to, že navzdory tomu, že G. Falcone i P. Borsellino byli ústředními postavami boje proti mafií, o němž deník velmi intenzivně informoval své čtenáře, jejich jména se v článcích příliš často neobjevovala, a to zejména na počátku Velkého procesu. Prokurátoři byli citováni zřídka, rozhovorů s nimi bylo publikováno relativně málo, většinou v negativním kontextu. Pokud byl někdo z nich zmíněn, jednalo se převážně o G. Falconeho, což je v souladu s tvrzením Alfia Carusa, že právě on byl hlavním terčem kritiky. Ačkoliv by se tedy na první pohled mohlo zdát, že o obou prokurátorech vycházelo relativně málo článků, při bližším prozkoumání si všimneme, že informace a postoje deníku byly vyjadřovány implicitně – například tak, že byly citovány věty, kterými prosluli právě Falcone s Borsellinem. Typickým příkladem může být článek z března roku 1991, kdy autor kritizuje prohlášení, že „*je stát nechal v boji proti mafií samotné*“¹⁰⁰, kterým byl známý Giovanni Falcone. Autor ji prohlašuje za iritující a přidává pochybnosti nad způsobností jejího, v článku nespecifikovaného, ale v kontextu doby jasně identifikovatelného, autora.

Zaměříme-li se na celkové vyznění publikovaných mediálních obsahů a jejich případnou citovou zabarvenost či předpojatost, nalezneme vedle více méně neutrálních článků informujících o různých činnostech a postupech boje proti Cose Nostře velké množství výrazně negativně vyznívajících článků, ve kterých deník akcentoval neúspěchy Poolu a Velkého procesu či polemiky nad jejich průběhem. V tomto bodě lze tedy souhlasit s Attiliem Bolzonim, že deník skutečně ochotně publikoval všechny

¹⁰⁰ CIUNI, Roberto. E' l'epoca dell'antimafia. *Giornale di Sicilia*. 22. 3. 1991, roč. 131, s. 13

negativní názory vůči prokurátorům a boji proti mafii¹⁰¹ a neposkytoval dostatečný prostor druhé straně.

Ve zkoumaných obdobích mezi roky 1985 a 1992 se na adresu Poolu i jeho členů pravidelně objevovaly převážně kritické komentáře, často umístěné na první straně. Mezi autory těchto článků výrazně dominovalo jméno Vincenza Vitaleho, v menší míře byly publikovány i články Vincenza Geraciho a Giovanniho Pepiho. Sám Vincenzo Vitale se k tématu vyjadřoval i několikrát týdně, přičemž jeho články byly téměř vždy kritické. Publikování velkého množství komentářů je dle Manciniho s Hallinem typické pro model mediálních systémů uplatňovaný v Itálii.

Po důkladném prozkoumání získaných materiálů jsem vymezila několik témat, na něž se deník zaměřoval nejvíce a která byla zároveň terčem největší kritiky. Tato témata se postupně vyvíjela a střídala. Negativně vyznívající články můžeme rozdělit do pěti základních kategorií na ty, v nichž autoři: 1) kritizují pomalost a přílišnou megalomanií procesů; 2) polemizují nad důvěryhodností výpovědí bývalých mafiánských členů, kteří se rozhodli spolupracovat – nejčastěji byla zpochybňována motivace výpovědí T. Buscetti; 3) odsuzují polickou angažovanost prokurátorů; 4) obviňují prokurátory z touhy po kariéře a oportunistu; a 5) kritizují boj proti mafii obecně nebo konkrétně prokurátory.

Specifickou skupinou publikovaných obsahů tvoří dopisy čtenářů, ve kterých byly kritizovány zejména ochranky provázející členy Poolu. V dubnu roku 1985 je uveřejněn dopis čtenářky deníku a sousedky Giovanniho Falconeho Patrizie Santorové v němž si stěžuje na sirény a hluk, který provází zvýšenou ochranu prokurátora. V dopise žádá, aby si všichni „*ctění pánové vedli tu svou válku někde za městem, kde nebudou nikoho rušit a ohrožovat*“.¹⁰² Na ochranku provázející prokurátory si stěžovali i studenti gymnázia v květnu roku 1986, kteří žádali, aby „*přestali být obtěžováni hysterickým houkáním sirén*“.¹⁰³ V prosinci roku 1986 jeden čtenář anonymně kritizuje celý proces, kdy zpochybňuje to, že „*skutečně k něčemu byl*“.¹⁰⁴ Tyto i další publikované dopisy můžeme dle mého názoru interpretovat jako vyjádření strachu nad důsledky, jež by s sebou boj proti mafii mohl přinést. Myslím si, že se jedná také o pozůstatek dřívější

¹⁰¹ Viz kapitola 2.3.4 *Nátlak na prokurátory*

¹⁰² SANTORI, Patrizia. Per chi suona la sirena delle scorte. *Giornale di Sicilia*. Palermo, 14. 4. 1985, roč. 125, s. 5.

¹⁰³ Scorte di nuovo pericolose. *Giornale di Sicilia*. Palermo, 5. 5. 1986, roč. 126, s. 24.

¹⁰⁴ Mafia, la lotta oltre il maxi. *Giornale di Sicilia*. Palermo, 14. 12. 1986, roč. 126, s. 8.

neochoty proti mafii bojovat, která byla pro sicilské obyvatelstvo typická. Tento jev je zmíněn v kapitole 3.2 *Boj proti sicilské mafii*.

Již v dubnu roku 1985 se začaly objevovat první pochybnosti nad připravovaným Velkým procesem, který v té době stál na svém začátku. V článku publikovaném 16. dubna byla nejprve citována malá část rozhovoru s G. Falconem, ve kterém prokurátor vyjadřuje nejistotu nad dodržením termínů, na což navazuje autor polemizováním o celém procesu a kritikou nedostatečného přísunu informací.¹⁰⁵ Tento postup, kdy je z rozhovoru s prokurátory použita jen část, ve které prokurátoři vyjadřují své pochybnosti či mluví o neúspěších, se opakoval i u řady dalších článků.¹⁰⁶ Ve stejném měsíci se na titulní straně objevuje článek G. Pepiho kritizující přehnanou důvěřivost soudců vůči mafiánům, kteří porušili pravidlo omerty a začali spolupracovat se soudci. Poukazuje na to, že „*soudci ve snaze dosáhnout úspěchů věří všemu, co jim tito mafiáni řeknou*“.¹⁰⁷ Kritiky na tuto vyšetřovací metodu, tzv. „pentitismo“¹⁰⁸, se objevovaly velmi často zejména v průběhu Velkého procesu, ale i po něm. V březnu roku 1986, tedy krátce po začátku procesu, je na stejné straně otištěn rozhovor s Giovannim Falconem, kde se o výpovědích mafiánů zmiňuje, a komentář Vincenza Vitaleho, který tento fenomén nazývá „*tragickým problémem*“¹⁰⁹. K problematice využívání výpovědí mafiánů jakožto hlavních důkazů se Vitale vrací ještě několikrát - například v článku s titulkem „*Když se nedá věřit přeběhlým mafiánům*“, ve kterém se vůči němu důrazně vyhrazuje a odsuzuje ho.¹¹⁰ Anselmo Calaciura ve sloupku umístěném na titulní straně zase prohlašuje důvěřivost soudců za „*slepotu*“ a *příliš „euforickou“*¹¹¹. U těchto článků vidíme přímou kritiku metod Giovannioho Falcona, neboť ten byl využíváním výpovědí členů mafie, zejména pak T. Buscetty, proslulý. Využití Buscettových výpovědí zpochybňoval například i Leonardo Sciascia v článku publikovaném v dubnu. Buscettu popisuje jako „*muže, který viděl umírat své přátele a rodinné příslušníky a teď se bojí*

¹⁰⁵ RAIMONDI, Sergio. Il rebus dell'aula bunker. *Giornale di Sicilia*. 16. 4. 1985, roč. 125, s. 1.

¹⁰⁶ Například v článku z 11. listopadu, kde je zdůrazněna pouze část rozhovoru, ve které Falcone mluví o nutnosti úprav v procesu. Autor z jedné věty následně vyvozuje závěry o velkých pochybnostech a nejistotě Falconeho. Riforma dei codici per i processoni. *Giornale di Sicilia*. 11. 11. 1986, roč. 126, s. 10.

¹⁰⁷ PEPI, Giovanni. Craxi, giudici, errori. *Giornale di Sicilia*. 16. 4. 1985, roč. 125, s. 1.

¹⁰⁸ Viz kapitola 3.2.1 *Giovanni Falcone*

¹⁰⁹ VITALE, Vincenzo. E se il pentito dovesse pentirsi?. *Giornale di Sicilia*. 22. 3. 1986, roč. 126, s. 6.

¹¹⁰ VITALE, Vincenzo. Quando non si puo credere ai pentiti. *Giornale di Sicilia*. 25. 9. 1986, roč. 126, s. 2.

¹¹¹ CALACIURA, Anselmo. Primo, le prove. *Giornale di Sicilia*. 22. 9. 1986, roč. 126, s. 1.

o vlastní život“¹¹². Sciascia proto považuje Buscettovy výpovědi za pomstu nepřítelům a záchranu před trestem a smrtí.

Procesy byly také kritizovány pro přílišnou zdlouhavost a jistou megalomanií, například v článku ze srpna roku 1986, v němž je Vincenzo Vitale nazývá „*sloními procesy, které jsou pro svou velikost všechno ostatní jen ne opravdovými procesy*“.¹¹³ V textu publikovaném v listopadu jsou autorem nazývány jako „*mastodontní procesy v nichž není možné dosáhnout spravedlnosti*“.¹¹⁴

Ve zkoumaném období se objevovaly i články obviňující prokurátory z toho, že jsou kariéristy, kteří se prostřednictvím angažovanosti v boji proti mafii snaží dosáhnout slávy a moci. Vincenzo Vitale v říjnu roku 1986 prohlašuje, že „*není možné pokračovat v procesu, který skomírá a nemá nic společného s právem*“. Ve stejném článku dále kritizuje „*nesmyslné využívání spolupracujících mafiánů, uspěchanost a povrchnost předběžných vyšetřování, zneužívání práva dle potřeb procesu, inkviziční postupy a touhu po slávě hlavních představitelů*“.¹¹⁵ Guido lo Porto zase v listopadu 1986 kritizuje to, že „*se boj proti mafii stává jakousi show a prokurátoři jejími protagonisty*“.¹¹⁶ O pět let později Vincenzo Geraci prohlašuje, že není vhodné, aby do boje proti mafii „*byli zapojeni superlidé, neboť Ti se v minulosti neosvědčili*“.¹¹⁷ Zde vidíme odkaz na G. Falconeho, kterému bylo přezdíváno „*superpřítel mafie*“ nebo také „*superprokurátor*“. V roce 1987 Leonardo Sciascia pokračuje v kritice, jež se objevila v článku „*I professionisti dell'antimafia*“ a prokurátory a další, kteří proti Cose Nostře bojovali, nazývá „*fanatiky*“¹¹⁸. Pět dní před atentátem na G. Falcona čtenář Vincenzo Giglio vyjadřuje své přesvědčení o tom, že k největším problémům v rámci procesů a boje proti mafii docházelo právě z důvodu touhy po moci a slávě ze strany prokurátorů.¹¹⁹ Nejkritičtější článkem, který se k tomuto tématu objevil, byl sloupek

¹¹² LENTINI, Fabrizio. L'occhio di Sciascia su Don Masino. *Giornale di Sicilia*. 15. 4. 1986, roč. 126, s. 9.

¹¹³ VITALE, Vincenzo. Quei garantisti dell'ultima ora. *Giornale di Sicilia*. 14. 8. 1986, roč. 126, s. 1.

¹¹⁴ TRAINA, Salvatore. Difficile fare giustizia nei processi mastodontici. *Giornale di Sicilia*. 29. 11. 1986, roč. 126, s. 8.

¹¹⁵ VITALE, Vincenzo. Tempi nuovi per la giustizia. *Giornale di Sicilia*. 6. 10. 1986, roč. 126, s. 1.

¹¹⁶ LO PORTO, Guido. Se la lotta alla mafia diventa un grande spettacolo. *Giornale di Sicilia*. 16. 11. 1986, roč. 126, s. 9.

¹¹⁷ GERACI, Vincenzo. Perché quei no dei giudici. *Giornale di Sicilia*. 1. 11. 1991, roč. 131, s. 2.

¹¹⁸ LENTINI, Fabrizio. Sciascia e quella mafia sempre meno siciliana. *Giornale di Sicilia*. 28. 12. 1987, roč. 127, s. 1.

¹¹⁹ GIGLIO, VINCENZO. Grazie al magistrati coraggiosi ma rinuncino alle lusinghe del protagonismo. *Giornale di Sicilia*. 18. 5. 1992, roč. 132, s. 6.

na titulní straně, jehož autorem byl opět Vincenzo Vitale. Ten soudí, že „komické figurky podivných soudců, kteří zaplnili soudnické proscénium, nejsou skutečnými soudci, neboť v neprůstředné vestě s tisíci dokumentů po ruce touží po obdivu a vždy upozorní novináře, aby se mohli objevovat v novinách... Tito soudci nabízejí pasy a další úlevy, aby dosáhli spolupráce svých svěřenců.“ Dle Vitaleho by skuteční soudci toto nedělali, neboť „sedí sami a shrbení mezi zákoníky“.¹²⁰

V článcích se často objevovala obvinění z politických tendencí a angažovanosti, zpochybňována byla také nezávislost prokurátorů. Falcone byl kritizován zejména poté, co odešel do Říma, kdy byl tento krok spojován právě s politikou. Zucconi 1. března v článku s titulkem „Boj proti mafii, příliš mnoho chyb“ tento krok odsuzuje a dodává, že „Borsellinův návrat situaci nijak nevyřeší“. Mimoto kritizuje i „chaotičnost a popletenost procesů“.¹²¹ V několika článcích se tématu věnuje i Vincenzo Vitale, jež kritizuje „privilegovanost prokuratury¹²², která je kvůli své výjimečnosti a exkluzivitě závislá na Parlamentu a vládě“¹²³.

Vedle těchto konkrétních témat, která se stala terčem kritiky, jsem při zkoumání materiálu objevila řadu článků, v nichž jsou prokurátorům i Poolu vytýkány různé chyby. Prokurátoři byli obviněni například z toho, že „dělají všechno proto, aby bojkotovali proces“¹²⁴. Objevuje se i článek navazující na zvolení Borsellina do prokuratury v Marsela, v němž je kritizována absence pravidel pro výběr prokurátorů a jejich příliš nízký věk.¹²⁵

Zcela opačný přístup se ale projevuje v souvislosti se sporem mezi Giovannim Falconem a Leoluca Orlandem. Zde se naopak autoři publikovaných článků přidávají na stranu prokurátora, kdy Orlandova prohlášení považují za „několikáté obvinění všeho a všech, aniž by byla specifikována jména či fakta.“¹²⁶ A po odvysílání pořadu Samarcanda přidávají, že „očekávat, že Orlando jednal pod vlivem blízcích se voleb, by

¹²⁰ VITALE, Vincenzo. Si vuole davvero il giudice poliziotto? *Giornale di Sicilia*. 30. 6. 1986, roč. 126, s. 1 (viz příloha)

¹²¹ ZUCCONI, Guglielmo. La lotta contro la mafia, troppi gli errori. *Giornale di Sicilia*. 1. 3. 1991, roč. 131, s. 9.

¹²² V tomto kontextu je míněna prokuratura v Římě, ve které působil Martelli a Falcone.

¹²³ VITALE, Vincenzo. Magistratura ad un bivio. *Giornale di Sicilia*. 12. 11. 1991, roč. 131, s. 2.

¹²⁴ CUSIMANO, Salvatore. Gli avvocati minacciano lo sciopero. *Giornale di Sicilia*. 6. 4. 1986, roč. 126, s. 5.

¹²⁵ VITALE, Vincenzo. Poche regole per creare buoni giudici. *Giornale di Sicilia*. 8. 12. 1986, roč. 126, s. 1.

¹²⁶ VECELLIO, Valter. Polveroni all'antimafia. *Giornale di Sicilia*. 3. 2. 1989, roč. 129, s. 4.

bylo pouhou naivitou“¹²⁷. Dle advokáta Bonsignora pak „*Orlandovo chování prokazuje jeho agresivitu vůči státu a institucím a zlost vůči Falconovi, neboť se odmítl angažovat v politických bojích*“.¹²⁸

Z analýzy tedy jasně vyplývá, že deník do května roku 1992 vystupoval vůči prokurátorům i Poolu výrazně kriticky a negativně, kdy jedinou výjimkou byla situace kolem sporu se starostou Palerma Orlandem. Jak již bylo řečeno v kapitole 4.2. *Giornale di Sicilia*, vztah deníku se starostou města byl komplikovaný, což by mohlo vycházet i z toho, že *Giornale di Sicilia* je pravicově zaměřen, zatímco Orlando, stejně jako Salvatore Lima, kvůli němuž spor vznikl, je představitelem levice.

Publikováno bylo velké množství kritických komentářů a článků, části rozhovorů vytržených z kontextu, a zároveň ve většině případů nebyl dán prostor druhé straně a opozičním názorům. Tento fakt mne vede k názoru, že nebyla naplněna kritéria objektivity, v deníku převažují negativní komentáře i subjektivně zpracované zprávy. Velký výskyt komentářů v deníku je pak v souladu s definicí italského mediálního systému dle Hallina a Manciniho, uvedeného v kapitole 4.1 *Italský mediální systém*.

V analýze se potvrdilo i to, že Borsellino byl terčem kritiky v mnohem menší míře než Falcone. V kapitole 3.2.4 *Nátlak na prokurátory* je zmíněno, že proti Falconemu veřejně vystupovali mimo jiné i Vincenzo Vitale a Vincenzo Geraci, což bylo analýzou vzhledem k počtu i negativitě jimi publikovaných obsahů prokázáno.

4.5 Rozbor mediálních obsahů v deníku Repubblica před rokem 1992

Vzhledem k jednomu ze stanovených cílů práce, a to komparaci přístupu obou deníků, jsem podrobila analýze stejná období jako u deníku *Giornale di Sicilia*. Na základě podrobného prozkoumání článků vydaných v rámci vybraných období mezi lety 1985-1992 lze říci, že mediální obsahy deníku *Repubblica* vykazovaly v porovnání s deníkem *Giornale di Sicilia* větší objektivitu, a to především díky tomu, že byl poskytován prostor širšímu spektru názorů.

¹²⁷ BONSIGNORE, Alessandro. Il cattivo gust dei polveroni. *Giornale di Sicilia*. 8. 11. 1991, roč. 131, s. 7.

¹²⁸ BONSIGNORE, Alessandro. Le accuse di Orlando. *Giornale di Sicilia*. 7. 12. 1991, roč. 131, s. 12.

O Velkém procesu deník *Repubblica*, stejně jako sicilský *Giornale di Sicilia*, informoval v letech 1985-1987 prakticky denně. Většinu publikovaných zpráv hodnotím jako neutrální bez markantnějších známek inklinace ke kritizování či zpochybňování procesu. V rámci výzkumu jsem však narazila na část článků, v nichž byli prokurátoři kritizováni, na rozdíl od sicilského deníku se však v těchto případech v deníku *Repubblica* častěji objevovala jména prokurátorů, obsahy byly explicitně namířeny proti Poolu a jeho hlavním představitelům. Giovanni Ferrara například píše, že „*Velký proces v Palermu je plný obrovských potíží a problémů, ale nejdůležitější věcí je to, aby Italové věděli, že Falcone a jeho kolegové byli možná až příliš důvěřiví k mafiánům, kteří začali vypovídat o Cose Nostre. Prokurátoři tak napodobili nezodpovědné soudce z Neapole. Je jasné, že na každém soudci, který se zabývá kriminálními zločiny, leží břemeno povinnosti najít důvěryhodné důkazy*“.¹²⁹ O deset měsíců později Corbi kritizuje Velký proces, který definuje jako „*Palermský syndrom, tj. proces plný problémů*“ a zmiňuje „*nebezpečnou bitvu proti sicilské mafii, kterou vedou soudci Falcone, Paino, Geraci, Borsellino, Croce, Sciacchitano*“.¹³⁰

Vedle negativních textů však byly publikovány i články, v nichž byli prokurátoři i proces naopak obhajováni. Například využívání výpovědí korunních svědků z řad bývalých mafiánů brání Guido Modona, který upozorňuje na „*nehostinné prostředí, jež obklopuje Falconeho, rostoucí nesnášenlivost ze strany jistého sicilského tisku*“¹³¹ a útoky proti zákonům, Velkému procesu a fenoménu zpovědi mafiánů“.¹³² Falconeho se znovu zastává i v roce 1989.¹³³

Na základě analýzy období Velkého procesu (tj. 1985-1987) lze tedy říci, že negativně vyznívající články se na stránkách deníku sice objevovaly, nebylo jich ale tolik, jako tomu bylo u deníku *Giornale di Sicilia*. Publikována byla i řada delších rozhovorů s prokurátory a jejich spolupracovníky, v nichž jim byl, dle mého názoru, poskytnut dostatečný prostor pro vyjádření.

K obratu dochází v souvislosti se sporem se starostou Leolucou Orlandem. Zde se deník přiklání jednoznačně na stranu starosty. Falcone byl na stránkách deníku

¹²⁹ FERRARA, Giovanni. Attacco ai giudici. *Repubblica*. 4. 2. 1986, roč. 11, s. 6.

¹³⁰ CORBI, Gianni. La nuova sindrome che vien da Palermo. *Repubblica*. 3. 12. 1986, roč. 11, s. 6.

¹³¹ Tím je pravděpodobně míněn deník *Giornale di Sicilia*.

¹³² MODONA, Guido Neppi. E la mafia ringrazia. *Repubblica*. 10. 5. 1985, roč. 10, s. 6.

¹³³ MODONA, Guido Neppi. La ballata dei pentiti. *Repubblica*. 10. 8. 1985, roč. 10, s. 12.

obviňován z toho, že „*veškeré důkazy schovává ve skříni a brání tak vyšetřování důležitých případů propojení mafie s politikou*“.¹³⁴

Od roku 1989 jsem zaregistrovala zvýšenou koncentraci negativních článků, v nichž se jednalo zejména o neaktivitu Giovanniho Falconeho. Ten byl opět v deníku prezentován častěji než Paolo Borsellino. V jednom komentáři umístěném na titulní straně, ve kterém autor zmiňuje článek „*I professionisti dell'antimafia*“ Leonarda Sciasci, je dokonce řečeno: „*Cílem kritiky byli: starosta Orlando, soudce Borsellino (což znamená i Falcone)*“.¹³⁵ Tento komentář je důkazem, že k Borsellinovi bylo přistupováno především jako k příteli Falconeho. Mimoto je celý článek včetně titulku „*Byla nebyla jedna válka proti mafii*“ sarkastickou kritikou boje proti mafii, který podle autora již neprobíhá, neboť není žádoucí, aby byla odhalena propojenost s polickým světem.

Obecně lze na základě analýzy charakterizovat období mezi lety 1989-1991 jako negativnější a vůči prokurátorům (opět se jedná především o Falconeho) kritičtější, i když i nadále deník poskytoval prostor i jim. Například v návaznosti na obvinění ze zbabělosti kvůli odchodu do Říma byl otištěn rozsáhlý rozhovor, v němž se prokurátor obhájí, že „*neodchází kvůli strachu, nýbrž přispívá boji proti mafii a budovat jeho novou strukturu*“¹³⁶. Takový krok jsem u Giornale di Sicilia nezaznamenala.

Jednoznačně nejkritičtější článkem je však text Sandra Violy, který vyšel 9. ledna 1992 pod názvem „*Falcone, jaký to poklesek*“¹³⁷. Autor v něm kritizuje zejména frekvenci, s jakou se prokurátor objevuje na televizních obrazovkách, a přisuzuje tento fakt prokurátorově údajné touze po slávě a zviditelnění. Falconeho nazývá „*televizním komediantem*“ a kritizuje i jeho knihu *Cose di Cosa Nostra*. Velkou zvláštností tohoto textu je to, že jako jediný článek z daného lednového čísla zmizel z elektronického archivu, který je veřejně přístupný na internetových stránkách, což hodnotím jako velmi zvláštní a vzhledem k událostem po roce 1992 i poměrně paradoxní jev. Tato skutečnost s sebou přináší i otázku, zda je opravdu jediným podobně negativním článkem, který z archivu zmizel.

¹³⁴ ROSSO, Umberto. Magistrati, i rapporti tra mafia e politica sono nei vostri cassetti. *Repubblica*. 27. 1. 1990, roč. 15, s. 7.

¹³⁵ PANSA, Giampaolo. C'era una volta la lotta alla mafia. *Repubblica*. 14. 1. 1991, roč. 16, s. 1.

¹³⁶ Falcone: Non me ne vado per paura. *Repubblica*. 1. 3. 1991, roč. 16, s. 21.

¹³⁷ VIOLA, Sandra. Falcone, che peccato. *Repubblica*. 9. 1. 1992, roč. 17.

Celkově lze říci, že na počátku Maxiprocesu i v jeho průběhu se Repubblica snažila dostát deklarovanému závazku objektivity, a to tím, že poskytovala prostor různým názorům. V případě sporu s Orlandem jsem při rozboru materiálu pozorovala inklinaci k upřednostňování starosty a jeho kritických hodnocení a útoků. I po něm nalezneme řadu textů, které jsou výrazně negativní. Mediální obraz se tedy před atentáty vyvíjel k horšímu, i v případě Republiky se jednalo zejména o kritiku G. Falcona. V následujících podkapitolách se budu zabývat tím, jaký mediální obraz vybrané deníky vytvářely po smrti obou prokurátorů.

4.6 Rozbor mediálních obsahů v deníku *Giornale di Sicilia* po roce 1992

Již 24. května, tedy druhý den po atentátu na Giovanniho Falcona, došlo k výrazné změně v obsahu článků, neboť bylo publikováno velké množství pozitivních prohlášení a komentářů na adresu zavražděného prokurátora. Celé tragédii bylo věnováno devět stran, přičemž na každé z nich byl umístěn prokurátorův obrázek či fotografie. Téměř na všech z nich se Falcone usmívá, zobrazován je v dobrém rozpoložení se svými přáteli nebo s manželkou Francescou, z čehož usuzuji, že deník chtěl v souladu s pozitivním vyzněním článků zobrazovat Falconeho jako sympatického, přátelského a oblíbeného muže.

Na titulní straně nalezneme komentář Giovanniho Pepiho¹³⁸ „*Exploze ve vzduchoprázdnu moci*“, kde autor říká, že „*Falcone opravdu chtěl mafii porazit a věřil v sílu státu, ale bylo mu v tom zabraňováno levicí*“.¹³⁹ Ve stejném vydání vyšel také článek „*Celý život pro antimafii*“, ve kterém je Falcone nazýván „*Don Quijotem*“, jenž „*žil nemožný život kvůli velké lásce k Palermu*“ a který „*jako jediný dokázal zasadit ránu mafii*“.¹⁴⁰ Autor zároveň s kritickým podtextem zmiňuje i to, že v novinách rozhovory s prokurátorem dříve nebyly téměř uveřejňovány. Ten samý den se deník opět vrací ke sporu se starostou Orlandem a ostatním překážkám, které Falconemu byly kladeny, jimž věnuje celou jednu stranu. V něm autor vyjadřuje sympatie s „*excelentním prokurátorem, který byl vystaven příšerným obviněním*“.¹⁴¹ Ke sporu se

¹³⁸ Giovanni Pepi v minulosti prokurátory kritizoval například za přehnanou důvěřivost vůči mafiánům, kteří se rozhodli spolupracovat se soudem, viz kapitola 4.4.

¹³⁹ PEPI, Giovanni. Un'esplosione nel vuoto di potere. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, s. 1.

¹⁴⁰ PIETRANTONI, Valerio. Tutta la vita per l'antimafia. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, s. 3.

¹⁴¹ Sotto il fuoco di polemiche. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992. s. 4

Giornale di Sicilia vrací i později ve článku „*Orlando zařadil zpátečku*“, v němž jasně kritizuje způsob, jakým Orlando změnil po Falconově smrti své chování. Tento článek na mě opět působí poněkud paradoxně, neboť stejnou změnu v chování můžeme zaznamenat i u Vincenza Geraciho.

Zajímavým zjištěním bylo to, že deník informoval o původních Falconeových odpůrcích, kteří se okamžitě po atentátu objevovali po boku jeho pozůstalých a vyjadřovali se o události jako o tragédii vůči symbolu boje proti mafii. Příkladem může být Pietro Giammano, jenž „*ihned přispěchal do nemocnice, aby se informoval o prokurátorově stavu*“.¹⁴² Vincenzo Geraci se k atentátu vyjádřil takto: „*Jsem našťvaný a zmatený, tato tragédie by měla vést ke snahám o protiútok, do kterého by se měly zapojit všechny počestné síly naší země*“¹⁴³ a napsal dlouhý článek „*Zabili symbol*“ v němž prohlašuje: „*Měli jsme s Falconem jisté neshody, ale prokurátora jsem si velmi vážil*“ a připomíná, že „*když se Buscetta rozhodl vypovídat, byl u toho*“.¹⁴⁴ Myslím si, že tento článek (i další jemu podobné) demonstruje snahu profitovat z nově nabyté prokurátorovy oblíbenosti a slávy.

Celý článek „*Zděšení ve světě politiky*“ se věnuje „*zlobě, šoku, emocím a studu, které zavládly po smrti muže, jenž byl symbolem boje proti mafii*“.¹⁴⁵ Zde vidíme, jak moc se po atentátu změnil přístup médií. Je sice logické, že ihned po atentátu nebudou vycházet o zemřevším negativní články, ve Falconově případě však registrujeme naprosto radikální změnu, kdy byl prokurátor ze dne na den prohlašován za „*odvážného, nezávislého a loajálního služebníka státu*“¹⁴⁶, ačkoliv právě ze zbabělosti a politické ovlivnitelnosti byl dříve obviňován. Giornale di Sicilia cituje vedle italských soudců, politiků a dalších i osobnosti ze zahraničí, například amerického prokurátora Rudolpha Giulianiho, jenž prohlásil po atentátech: „*I had a hero for a friend*“¹⁴⁷. Andreotti zase prohlašuje, že „*nikdo jiný než Falcone nebyl vhodnějším adeptem na*

¹⁴² CANZONERI, Rino. Si è spento dopo mezz'ora. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, s. 5

¹⁴³ Sconforto e rabbia fra i magistrati di tutta la penisola. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, s. 8

¹⁴⁴ GERACI, Vincenzo. Hanno ucciso un simbolo. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, s. 9

¹⁴⁵ Sgomento il mondo politico. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, s. 8.

¹⁴⁶ Tuto větu řekl Giulio Andreotti. Ten byl však o deset let později obviněn ze spolupráce s mafii. 9. května v rámci vyhlášené minuty ticha fanoušci torinského fotbalového klubu na protest pískali a mávali fotografiemi Giovanniho Falcona a Paola Borsellina. (Zdroj: Falcone e Borsellino, la curva del torino contro Andreotti. *La Stampa*. 10. 5. 2013. Dostupné z <http://www.lastampa.it/2013/05/10/sport/calcio/qui-toro/falcone-e-borsellino-curve-anti-andreotti-cRgrbK2rNMLD3SkKAVgLXN/pagina.html>)

¹⁴⁷ TAORMINA, Salvatore. Giuliani: avevo un'eroe per amico. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, s. 8.

pozici prokurátora v Římě“.¹⁴⁸ V období po atentátech se objevuje i řada článků o podrobnostech ze soukromého života, ve kterých byl Falcone popisován jako zábavný společník a milující manžel.¹⁴⁹

Vedle článků, ve kterých byl vyjadřován obdiv k prokurátorovi i lítost nad tragédií, se začala objevovat řada prohlášení politiků či soudců, kteří tvrdili, že „*Itálie je nyní odhodlána bojovat proti mafii více než kdy předtím*“.¹⁵⁰ Dále se objevovaly rozhovory, které byly dříve publikovány v jiných denících, opět doplněné o usměvavé fotky prokurátora. Deník také ochotně publikoval oslavné komentáře a dopisy čtenářů, v nichž byl atentát dokonce nazván „*holokaustem*“.¹⁵¹

Publikování článků, v nichž se často objevovala slova jako „hrdina“, „naděje“, „odvaha“, „odhodlanost“ a další výrazy, kontinuálně pokračovalo až do června, kdy začaly převažovat informace o probíhajícím vyšetřování a články o působení Paola Borsellina. I v jeho případě články vyznívaly pozitivně a Borsellino byl prohlašován za jediného schopného Falconova nástupce. V červenci se mírně snížila frekvence publikovaných obsahů, k výraznému navýšení však došlo 20. července, den po atentátu na Paola Borsellina. Vedle informací o atentátu se objevila i řada článků, v nich byl porovnáván osud obou prokurátorů a zdůrazňováno jejich přátelství, často doprovázených fotografiemi, kdy v popředí byl většinou Falcone.¹⁵² Zdůrazňován byl fakt, že Borsellino věděl, že zemře, zesílený citacemi, jako například: „*Je krásné zemřít pro to, v co pevně věříme*“. Myslím si, že takovými citacemi se deník snažil podtrhnout dojem mučednictví prokurátora.

Na rozdíl od období po smrti Falcona, v červenci se spíše než opěvující články objevovaly informace o probíhajících demonstracích a postupech prokuratury a politiků, které měly zamezit tomu, aby „*smrt prokurátorů byla jen zbytečně prolitou krví*“¹⁵³. Jedním z článků, které zdůrazňovaly Borsellinovu důležitost, byla zpráva informující

¹⁴⁸ E ora il superprocuratore. *Giornale di Sicilia*. 28. 5. 1992, roč. 132, s. 4.

¹⁴⁹ Například: ¹⁴⁹ Un amore nato in tribunale. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, s. 7.

¹⁵⁰ Scotti: sfideremo la mafia. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, s. 12.

¹⁵¹ SCELFO, Valerio. Un magistrato vittima di un olocausto. *Giornale di Sicilia*. 31. 5. 1992, roč. 132, s. 4.

¹⁵² Například článek „*Paolo a Giovanni, stejný osud*“. (Zdroj: MIGNOSI, Anzo. Paolo e Giovanni, stesso destino. *Giornale di Sicilia*. 20. 7. 1992, roč. 132, s. 3)

¹⁵³ Palermo piange Paolo Borsellino. *Giornale di Sicilia*. 25. 7. 1992, roč. 132, s. 2.

o sebevraždě jedné ženy, která dříve vypovídala proti mafii, a po jeho smrti se zabila, neboť ji údajně „už neměl kdo ochránit“.¹⁵⁴

Po počáteční hysterii navazující na atentáty se frekvence článků opět ustálila, i nadále však vycházely zprávy o vyšetřování či demonstracích proti mafii, komentáře rodinných příslušníků obou prokurátorů kritizujících jednání politiků i médií, velmi často se na stránkách deníků objevuje jméno Marie Falconeové, prokurátorovy sestry.

K tématu se deník pravidelně vracel v květnu a červenci u příležitosti výročí atentátů, kdy články pokračovaly v duchu textů vydaných v létě roku 1992. I v tomto případě *Giornale di Sicilia* upřednostňoval Giovanniho Falconeho. Falcone je opět označován oslavován komentáři, jako například: „*Byl to člověk, díky němuž lze říci, že Itálie by byla bez Sicílie chudší*“¹⁵⁵ a „*Disponoval tvrdou osobní disciplínou a neutuchající pílí, kvůli nimž se stal nepohodlným pro zkorumpovanou Itálii*“¹⁵⁶.

Z analýzy vyplývá, že deník vytvářel po roce 1992 výrazně pozitivní mediální obraz prokurátorů, zejména pak v případě Giovanniho Falcona. *Giornale di Sicilia* tak přispíval k budování představy o tom, že prokurátoři jsou symboly boje proti mafii. Deník pomocí volby pozitivních výrazových prostředků a citování oslavných názorů politiků, členů prokuratury a dalších významných osobností utvářel v čtenáři dojem, že Falcone i Borsellino byli výjimeční a nenahraditelní hrdinové boje proti mafii. Z některých článků jsem měla dojem, že prokurátoři jsou prezentováni jako mučedníci, jedním z nejčastějších témat byla i diskreditace a ignorování ze strany politiků, kolegů a médií – *Giornale di Sicilia* však v tomto případě samozřejmě nikdy nezmiňuje, jakým způsobem sám o prokurátorech před atentáty informoval.

¹⁵⁴ Pentita di Partanna si uccide a diciotto anni. Senza Borsellino non c'è piu' chi mi protegga. *Giornale di Sicilia*. 25. 7. 1992, roč. 132, s. 1.

¹⁵⁵ Dolore e polemiche nel giorno del ricordo. *Giornale di Sicilia*. 24. 7. 1992, roč. 132, s. 2.

¹⁵⁶ MASSARO, Francesco. Grassi: Ucciso perché scomodo e ingombrante per il potere. *Giornale di Sicilia*. 24. 7. 1992, roč. 132, s. 3.

4.7 Rozbor mediálních obsahů v deníku Repubblica po roce 1992

Podobně jako Giornale di Sicilia i deník Repubblica se úmrtí prokurátorů věnoval velmi rozsáhle. Ihned po prvním atentátu, tedy 24. května, věnoval deník události celkem osm stran, tragédií a jejími následky se zabýval až do druhého atentátu v červenci. Převažovaly informace o atentátech a při analýze jsem narazila na řadu velmi emotivně vyznívajících článků obsahujících komentáře různých osobností či podrobný popis pohřbu a demonstrací, které probíhaly. Například v článku s titulkem „*Potlesk pro mrtvé, urážky pro živé*“ nalezneme velice podrobný popis, kde volbou citově zabarvených výrazových prostředků autor čtenářovi zprostředkovává dramatickou atmosféru pohřbu. „*Tisíce lidí pod záplavou deště, otevřené deštníky, mokré vlasy, pláč, křik, hvízdání. Potlesk pro mrtvé, urážky živých. V atmosféře napětí, vzájemného postrkování, nevolnosti, nemístných sporů. Dnes již můžeme tleskat jen ostatkům... Tisíce lidí pláčou, zatímco soudce, jeho manželka a ochranka navždy odcházejí doprovázeni příbuznými shrbenými bolestí... Zůstává jen hořkost, pocit opuštěnosti.*“ Zvláštní pozornost je v tomto případě opět věnována Orlandovi, který „*odmítl být uvnitř s ostatními důležitými osobnostmi a zůstal v dešti na nádvoří*“.¹⁵⁷ V návaznosti na událost v deníku nalezneme i další informace o Orlandových činech či komentářích velmi často. Často jsou citována Orlandova vyjádření „*bolesti a vzteku*“, „*volání po spravedlnosti a odvetě*“ a „*lítost nad ztrátou přítele, se kterým ho pojilo mnohé, včetně dovolené v Rusku*“.¹⁵⁸ Poskytování prostoru takovýmto zprávám interpretuji jako projev sympatií a náklonosti ke starostovi, neboť o nikom jiném podobné informace v tak velké míře nevycházely.

Falcone je i v celostátním deníku po atentátu prohlašován za „*patriota, postmoderního hrdinu a renesančního člověka plného lidskosti, vždy připraveného udělat kompromis, aby byl naplněn jeho cíl, kterým vždy byl boj proti mafii*“.¹⁵⁹ Falconův kolega zase přidává, že prokurátor byl „*jeho přítel a člověk, kterého obdivoval a díky němuž se cítil být pyšný na to, že Ital.*“¹⁶⁰ Agostino Cordova, Falconův protivník v ucházení o pozici vedoucího prokurátora, tragédii komentoval slovy:

¹⁵⁷ LONGO, Alessandra. Applausi ai morti insulti per i vivi. *Repubblica*. 26. 5. 1992, roč. 17, s. 9.

¹⁵⁸ LONGO, Alessandra. I complici sono dentro questo stato. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 6.

¹⁵⁹ Giovanni Falcone, un film. *Repubblica*. 11. 6. 1992, roč. 17, s. 38.

¹⁶⁰ Ormai e' una sinistra da dementi. *Repubblica*. 27. 5. 1992, roč. 17, s. 10.

„S Falconem byl zasažen jeden z nejpřípravenějších a nejkvalifikovanějších lidí italské justice“.¹⁶¹

Dodatečně byly ospravedlňovány i dříve kritizované kroky, které Falcone udělal – zejména pak jeho odchod do Říma. Obhájci prohlašují, že: „Falcone byl velice inteligentní muž. Pochopil, že přišel čas přestat bojovat na barikádách a stal se hlavním organizátorem, který dodával sílu celé prokuratuře“¹⁶² a dodávají, že „si zvolil jedinou cestu jak pomoci svým kolegům, a to odchod na ministerstvo, aby zařídil realizaci revolučního projektu na zřízení jednotné struktury pro boj proti mafii.“¹⁶³

Repubblica se na rozdíl od Giornale di Sicilia poměrně rozsáhle věnovala tomu, proč k atentátu vůbec došlo. Na stránkách deníku nalezneme řadu polemik o případné účasti státu i některých politiků a s tímto tématem úzce souvisí rozsáhlá skupina publikovaných obvinění. Často najdeme tvrzení, že Falcone byl zabit, neboť byl „politickým nepřítelem“¹⁶⁴, který „byl diskreditován a veřejně napadán ze strany politiků i jiných odpůrců, což vedlo k jeho izolaci.“ Té pak podle milánské státní zástupkyně Ildy Boccassinové i dalších využila mafie, neboť „Cosa Nostra likviduje ty, kteří zůstávají sami“. Zástupkyně také konstatuje, že „Giovanni věděl, že musí zemřít. Navíc byl ale donucen zemřít s pocitem hořkosti a osamocenosti.“¹⁶⁵

V období června a první poloviny července se téměř denně objevuje na stránkách deníku jméno Paola Borsellina, informace o jeho krocích v rámci prokuratury i prokurátorovy osobní hodnocení a komentáře. V červenci po druhém atentátu se opakovala situace z května. Opět najdeme spekulace nad motivy pro atentáty, heroizující oslavné texty, různé útoky a obviňování, k nimž se znovu přidal i Orlando. Ten zaútočil na Vincenza Geraciho a Pietra Giammanca, že „Geraci Falconeho zradil“ a dodává, že „s muži jako jsou oni, nemůže stát mafii porazit.“¹⁶⁶ Narazíme zde i na Borsellinovo prohlášení, že se „Geraci v souvislosti s nástupnictvím Falconeho na pozici Antonina Caponnetta zachoval jako Jidáš“¹⁶⁷. Na stránkách deníku se setkáváme i s tvrzením Antonina Caponnetta, že „Falcone začal umírat již v roce 1988, kdy byl

¹⁶¹ E Cordova dice „Hanno colpito uno dei migliori“. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 7.

¹⁶² Sono stato la sua ombra per quasi due anni. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 7.

¹⁶³ Boccassini: Voi lo avete tradito ora non avete diritto di piangere. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 7.

¹⁶⁴ Tamtéž

¹⁶⁵ Tamtéž

¹⁶⁶ Orlando contro Geraci. Lui tradi Falcone. *Repubblica*. 23. 7. 1992, roč. 17, s. 4.

¹⁶⁷ L'atto d'accusa di Borsellino. *Repubblica*. 27. 6. 1992, roč. 17, s. 48.

upřednostněn Meli“¹⁶⁸, zmíněné i v kapitole 3.2.1 *Giovanni Falcone*. Kriticky se deník staví i k tisku a úloze, kterou v boji proti mafii sehrál, a to dokonce i tři roky po atentátech, kdy tvrdí že „je možné zaregistrovat do očí bijící obtíže, které masová media mají a měla při informování o mafii“. Autor článku tvrdí, že média vykazovala tendenci přizpůsobovat se vkusu publika a neplnila tak roli nezávislého pozorovatele a hlídacího psa demokracie. „V minulosti jsme viděli příklady, kdy byl poskytnut velký prostor diskreditaci, agresivitě a intoleranci vůči prokurátorům a jejich práci“¹⁶⁹.

Repubblica i nadále poměrně obsáhle informovala o vyšetřování atentátů, krocích justice v boji proti mafii a publikované obsahy i nadále utvářejí představu o prokurátorech jako o symbolu boje proti mafii. K tématu se rozsáhleji vrací každý rok v květnu a červenci. U příležitosti dvacátého výročí atentátů je vydána deníkem kniha *Uomini soli*¹⁷⁰, která se zabývá zejména diskreditací prokurátorů a nátlaky, které byly vůči nim prováděny ze strany politiků, kolegů i tisku.

Z analýzy celostátního deníku jasně vyplývá, že ihned po atentátech začala Repubblica publikovat extrémně pozitivně vyznívající texty, ve kterých sledujeme výrazné prvky heroizace. Mediální obraz prokurátorů se změnil prakticky ze dne na den, z dříve zpochybňovaných prokurátorů se stávají symboly a hrdinové boje proti mafii. Dodatečně byly obhajovány některé dříve kritizované kroky, které prokurátoři podnikli, a naopak byla kritizována profesní izolace, k níž před atentáty docházelo. Opět byl upřednostňován Giovanni Falcone, Borsellinovi byla přisouzena role jeho přítele a v období června a července úloha nástupce pokračujícího ve Falconově odkazu.

¹⁶⁸ Un uomo onesto di professione giudice. *Repubblica*. 21. 7. 1992, roč. 17, s. 15.

¹⁶⁹ BOLZONI, Attilio. Su Cosa Nostra la stampa non fa sempre il suo dovere. *Repubblica*. 1. 3. 1995, roč. 20, s. 17

¹⁷⁰ Attilio Bolzoni, *Uomini soli* (v překladu: Opuštění muži)

5. Komparace mediálního obrazu dvojice prokurátorů G. Falconeho a P. Borsellina

V této kapitole shrnu závěry z analýz obou deníků a v souladu s cílem bakalářské práce porovnám rozdíly v mediálních obsazích publikovaných před atentáty a po nich a zároveň charakterizuji, v čem se lišil přístup obou titulů.

5.1 Komparace mediálních obsahů před atentáty a po nich

Před atentáty v roce 1992 bylo v rámci zkoumání vybraného materiálu možné vysledovat inklinaci k publikování negativních obsahů. Tímto jevem se vyznačoval zejména deník *Giornale di Sicilia*, který v analyzovaném zkoumaném období přicházel takřka denně s negativními komentáři na adresu Poolu a jeho členů, zejména pak Giovanniho Falcona. Zároveň deník jen ve velmi omezené míře uváděl rozhovory s prokurátory, a když se nějaký objevil, většinou se jednalo o malou část, často vytrženou z kontextu, týkající se nějaké negativní informace či pochybností ohledně procesů. Tento fakt jsem vyhodnotila jako neobjektivní přístup deníku, který tímto krokem vytvářel u čtenářů negativní názor na proces i jeho představitele. Při analýze materiálu jsem také nabyla dojmu, že deník se zkraje Velkého procesu částečně vyhýbal adresné kritice, ačkoliv bylo z kontextu zcela jasné, koho se kritika týká. I to se ale v průběhu sledovaného období změnilo.

Při analýze jsem identifikovala několik hlavních témat, která byla na stránkách nejčtenějšího sicilského deníku kritizována. *Giornale di Sicilia* často publikoval názory několika autorů, kteří prakticky v každém publikovaném komentáři či sloupku diskreditovali představitele boje proti mafii. Ti byli obviňováni z kariérismu a zneužívání boje proti mafii jako prostředku pro získání větší moci a profesního úspěchu. Častým terčem kritiky se stávalo údajné napojení na politickou sféru a také vyšetřovací metody G. Falcona, zejména využívání zpovědí spolupracujících mafiánů. Prokurátoři a hlavně Giovanni Falcone (v návaznosti na odchod na ministerstvo) byli obviňováni z politicky motivovaného jednání.

Výjimkou byly obsahy publikované v návaznosti na spor starosty města Palermy Leolucy Orlanda s Giovannim Falconem, kdy deník jasně upřednostňoval prokurátora. Princip objektivity, tedy poskytování prostoru širšímu spektru názorů, nebyl dle mého

názoru v případě nejčtenějšího deníku naplněn, neboť před rokem 1992 vidíme u deníku jasné tendence k preferování kritických a negativních názorů a postojů.

Stejně jako *Giornale di Sicilia* i *Repubblica* se k prokurátorům často stavěla kriticky. Na rozdíl od sicilského deníku však poskytovala prostor i dalším názorům a vyjádřením samotných prokurátorů. K výraznému zvýšení intenzity kritických článků dochází v období kolem sporu s Leolucou Orlandem a pokračuje až do atentátů. *Repubblica* ve sporu upřednostňuje starostu Palerma, kdy mu poskytuje větší prostor k vyjádření a v komentářích se sama přidává na jeho stranu. Po odchodu do Říma vychází jednoznačně nejkritičtější článek Sandra Violy, v němž obviňuje Falcona z touhy po slávě a kariérismu.

Prostřednictvím kvalitativní analýzy bylo prokázáno, že mediální obraz prokurátorů před atentáty vyzníval především v případě Giovanniho Falcona jednoznačně negativně. Paolo Borsellino byl zahrnut do kritiky také, většinou ale pouze sekundárně. Mohu v tomto bodě souhlasit s tvrzením Alfia Carusa, že Borsellino byl v médiích poškozován zejména proto, že byl nejbližším přítelem G. Falcona.

Vzápětí po atentátech bylo na základě provedené analýzy možné identifikovat výrazný obrat v publikovaných obsazích obou titulů. Zcela zmizely kritické komentáře a sloupky, velký prostor byl naopak věnován vyloženě oslavným článkům, ve kterých je možné vysledovat zřetelné prvky heroizace. Oba prokurátoři (opět se však jednalo především o Giovanniho Falcona) byli zobrazováni jako na nikom nezávislí hrdinové oddaní státu i jeho obyvatelům. Zde vidíme výrazný rozpor s články, v nichž byli před atentáty kritizováni pro politickou angažovanost, touhu po slávě a kariéře a v případě Falconova zbabělost při odchodu do Říma. Sama *Repubblica* pak u příležitosti dvaceti let od atentátů vydala knihu *Uomini soli*, v níž se právě profesní izolaci a diskreditaci ze strany médií zabývá. I na stránkách deníku můžeme po roce 1992 objevit komentáře, v nichž jsou média obviněna z toho, že v rámci procesů neplnila úlohu objektivních informátorů. Paradoxně na mě v tomto kontextu působí fakt, že z archivu *Republicy* byl odstraněn asi nejkritičtější a nejnegativnější článek „*Falcone, che peccato*“.

Jistou změnu můžeme v případě Falconeho vidět i na výběru publikovaných fotografií v sicilském deníku. Zatímco před atentáty se objevovalo jen malé množství fotografií, na nichž se Falcone většinou tvářil vážně či nejistě, po atentátu doplňoval články oslavného charakteru fotografiemi, kde se Falcone usmívá a je obklopen rodinou

či přáteli. Tím byl dle mého názoru dokreslován dojem Falcona jako sympatického a přátelského prokurátora s lidskou tváří, což bylo v naprostém rozporu s původním mediálním obrazem prokurátora toužícího po kariéře a slávě.

Nejdůležitější změnu jsem zaregistrovala v obsahu článků Vincenza Geraciho a Leolucy Orlanda. Ti sice po atentátech připouštějí mírné neshody a nedorozumění, v zásadě je ale bagatelizují a vyjadřují se v duchu všeobecného truchlení nad ztrátou obou prokurátorů. V těchto článcích také vyzdvihují dřívější přátelství především s Falconem a společné aktivity, ať už z pracovního nebo osobního života. Troufám si říci, že se jedná o snahu o vlastní zviditelnění a profitování ze situace, která po atentátech nastala.

5.2 Komparace analyzovaných deníků

Zaměříme-li se nejdříve na kvantitu publikovaných článků, oba deníky se v rámci sledovaného období věnovaly tématu boje proti mafii denně. Při bližším prozkoumání je možné zaregistrovat rozdíl v přístupu k oběma prokurátorům, kdy zejména zkraje Velkého procesu (tj. v letech 1985, 1986) se deník *Giornale di Sicilia* vyhýbal explicitnímu používání jejich jmen, v daném období však na ně bylo často odkazováno nepřímě. Sicilský deník také přinášel menší množství rozhovorů, většinou pouze citoval jejich kratší části, někdy vytržené z kontextu, následované negativními komentáři. *Repubblica* v tomto směru dávala prokurátorům větší prostor k vyjádření a využívala původních rozhovorů.

Po prozkoumání publikovaných mediálních obsahů hodnotím deník *Giornale di Sicilia* jako předpojatý, neboť důsledně akcentoval kritické názory a zároveň většinou neposkytoval prostor druhé straně. Hodnocení titulu *Repubblica* z hlediska případné předpojatosti je poněkud složitější – na rozdíl od sicilského deníku se ve zkoumaných obdobích často objevovaly i pozitivní reakce, byl poskytnut prostor pro větší spektrum názorů, deník informoval i o probíhajících snahách prokurátory diskreditovat. V tomto směru tedy deník dostal deklarovanému závazku vůči objektivitě. Při hlubším zkoumání si všimneme, že deník sice publikoval negativních článků méně, ale v porovnání se sicilským titulem byly výrazně kritičtější – příkladem může být článek *Falcone, che peccato*, kdy již sám titulek je útočný a v tomto duchu pokračuje celý článek. Poněkud zarážejícím pro mě však byl fakt, že tento článek z archivu zmizel a není tedy jisté, že byl jediným textem, který mezi ostatními již nenajdeme.

Z analýzy tedy vyplývá, že *Giornale di Sicilia* byl vůči prokurátorům, Poolu a celkově boji proti mafií v porovnání obou deníků kritičtější, zejména co se týče kvantity publikovaných negativních textů. Velký prostor byl poskytován odpůrcům, především V. Vitalemu a V. Geracimu. *Repubblica* byla sice díky publikování širšího spektra názorů objektivnější, ale publikované texty byly adresnější a prokurátoři byli obviňováni přímo. V sicilském deníku se objevovalo více témat, jež vedla ke kritice v průběhu celého zkoumaného období (výpovědi mafiánů, politikaření atd.) a relativně velký prostor byl věnován i negativním reakcím čtenářům. V *Repubbliche* naopak největší koncentraci negativních obsahů vidíme v druhé části sledovaného období v návaznosti na spor s Orlandem, kdy se deník přiklání na stranu starosty Palerma.

K největšímu odlišení mezi zkoumanými tituly dochází právě v souvislosti se sporem mezi starostou Palerma Orlandem a Falconem. V tomto případě v *Giornale di Sicilia* vycházely články podporující prokurátora, zatímco *Repubblica* se přiklání na stranu Orlanda. Možným odůvodněním tohoto jevu by podle mého názoru mohla být souvislost s politickým zaměřením deníků, kdy *Repubblica* je, stejně jako Orlando, zaměřením spíše levicová, zatímco *Giornale di Sicilia* patří spíše k opoziční pravici.

Po provedené analýze lze také souhlasit s Alfiem Carusem, že z dvojice prokurátorů byl hlavním terčem kritiky Giovanni Falcone, neboť v obou denících převažovaly články zaměřené právě na něj.

Po atentátech v roce 1992 došlo v obou denících k markantnímu obratu, kdy publikované obsahy byly výrazně pozitivnější, v člancích vidíme jasné znaky heroizace přispívající k tomu, že se oba prokurátoři stali symbolem odporu proti mafií. Každý rok se *Repubblica* i *Giornale di Sicilia* k tématu vracely u příležitosti výročí smrti obou prokurátorů. Opět byl v obou denících upřednostňován Giovanni Falcone, jemuž byl věnován větší prostor.

Repubblica se po roce 1992 soustředila na možné příčiny atentátů, k nimž se *Giornale di Sicilia* příliš nevyjadřoval. Podobně jako *Giornale di Sicilia* publikovala *Repubblica* řadu článků, v nichž byli oba prokurátoři heroizováni a v nichž byla velmi emotivním způsobem vyjádřena zlost nad nastalými událostmi. Pouze v celostátním titulu se ale navíc objevovaly kritické komentáře vůči roli, kterou v minulosti sehrál tisk, kdy ho obviňuje z toho, že měl podíl na jejich diskreditaci. Podobné obsahy se v sicilském deníku neobjevovaly. Fakt, že byl deníkem kritizován tisk je dle mého

názoru poměrně paradoxní, neboť sama Repubblica nebyla před atentáty vůči prokurátorům zcela neutrální. Obzvláště po roce 1988 inklinovala k publikování explicitně negativních textů, i když v menší míře než Giornale di Sicilia. Paradoxním je podle mě i samotné vydání knihy *Uomini soli*, jehož hlavním tématem je právě diskreditace prokurátorů.

Repubblica opět stála při Orlandovi, když publikovala řadu článků, v nichž nalezneme pozitivní vyjádření o prokurátorech pronesená Orlandem. Mimoto Orlando na stránkách deníku zlehčoval celý spor s Falconem a naopak zdůrazňoval někdejší přátelství. Podobné tendence vidíme i u sicilského deníku, který věnoval prostor oslavným článkům dřívějšího autora kritických zpráv a komentářů Vincenza Geraciho.

Závěr

Cílem práce, stanoveným v jejím úvodu, bylo porovnání mediálního obrazu prokurátorů Giovanniho Falcona a Paola Borsellina na stránkách italského tisku před atentáty v roce 1992 a po nich a určení případného rozdílu v přístupu vybraných titulů. Těmi byly sicilský deník Giornale di Sicilia a celostátní Repubblica. Pro dosažení stanoveného cíle byla zvolena metoda kvalitativní analýzy, která se prokázala jako vhodná, neboť poskytla dostatečný prostor pro podrobný rozbor materiálu, hledání souvislostí a zachycení vývoje mediálního obrazu. Pro výzkum bylo zvoleno rozmezí let 1985-2012, přičemž byla vybrána pouze některá období, která navazovala na důležité události. Ty byly podrobně popsány v teoretické části práce.

Pro získání charakteristiky mediálního obrazu jsem se soustředila na kvantitu článků týkajících se tématu, použité výrazové prostředky a bylo-li to možné i na obrazový doprovod. Z analýzy vyplynulo, že před atentáty byl mediální obraz obou prokurátorů výrazně negativní, prokurátoři byli zobrazováni jako kariéristé zneužívající boje proti mafii pro vlastní prospěch, kritizovány byly i jimi zvolené metody a postupy. V rámci výzkumu byla zároveň identifikována témata, na která se jednotlivé deníky soustředily a jména autorů, jejichž negativní komentáře dominovaly.

V roce 1992 bylo možné ve zkoumaných mediálních obsazích spatřit výraznou změnu. Ihned po atentátech se v publikovaných textech začaly objevovat prvky

heroizace, prostřednictvím kterých prokurátoři začali být ze dne na den prezentováni jako hrdinové a symboly boje proti mafii.

Co se týče odlišností v přístupu obou deníků, výzkum prokázal, že deník Repubblica publikoval vyváženější spektrum názorů, kdežto v sicilském titulu výrazně převažovaly kritické texty. K zásadnímu rozdílu došlo v návaznosti na Falconův spor s Leolucou Orlandem, kdy Repubblica favorizovala postoje starosty Palerma, zatímco Giornale se vůči nim jednoznačně vyhrazoval. Tento fakt odpovídá i politickému zaměření deníků, neboť Orlando je zástupcem levice, ke které celostátní deník inklinuje. Po atentátech došlo v obou denících ke stejnému obratu v mediálních obsazích, přičemž články v Republice působily emotivněji. Deník se navíc více soustředil na pátrání po příčinách smrti obou prokurátorů. Shodným jmenovatelem pro oba deníky před atentáty i po nich byla zvýšená pozornost věnovaná Falconemu na úkor Borsellina, a to v rámci negativních i pozitivních článků. K ověření závěrů provedeného kvalitativního výzkumu by bylo vhodné provedení další analýzy, jež však přesahuje rámec bakalářské práce.

Při výzkumu jsem se soustředila i na objektivitu obou deníků, zda o událostech informovaly své čtenáře neutrálně a poskytovaly prostor širšímu spektru názorů. Jak již bylo řečeno v druhé kapitole práce, role médií je podstatná v kontextu sociální reality, neboť média publikum ovlivňují nastolováním témat, či kultivováním postojů ke skutečnosti. Jsou také často primárním zdrojem informací a díky tomu mají moc definovat realitu a utvářet mínění u příjemců jejich obsahů. Toho může být zneužíváno a prostřednictvím upřednostňování jen jednoho názorového proudu či poskytování informací vytržených z kontextu nebo vyloženě nepravdivých mohou být přímo ovlivňovány názory publika.

Z výsledků analýzy vyplynulo, že oba deníky svým čtenářům zprostředkovávaly dva extrémní pohledy na oba prokurátory, kdy tito byli nejprve kritizováni a následně naopak heroizováni. V rámci jmenovaných mediálních teorií se tedy dostáváme k závěru, že k podobnému vývoji názorů mohlo dojít i u čtenářů deníků.

Summary

The main goal of this thesis was to compare the media image of prosecutors Giovanni Falcone and Paolo Borsellino in the Italian press before and after their assassinations in 1992 and to determine any eventual differences in the approach of the selected periodicals. This goal has been achieved by means of qualitative analysis outlined in section 1.4.

Two newspapers have been chosen; one local Sicilian newspaper, *Giornale di Sicilia*, and one national newspaper, *Repubblica*. The analysis was aimed mostly on several time intervals, which followed up on the key events in the period from 1985 to 2012. More details about this selection are given in the Theoretical part of the work. The analysis showed that before the attacks the media image of both prosecutors was, to a great extent, negative. The prosecutors were portrayed as careerists, abusing the fight against mafia for their own benefit; their methods and approach of work have also been criticized. The research also identified the specific areas of focus of the individual newspapers and the names of the key authors of the negative content.

In 1992, a significant change in the approach of the press has occurred. Immediately after the attack, many elements of heroization started to appear and the prosecutors have been presented as symbols of the fight against the Mafia on a daily basis.

Regarding the differences in the approach of both newspapers, research has shown that *Repubblica* published a more balanced range of opinions, while in *Giornale di Sicilia* the critical texts clearly prevailed.

After the attacks, both the newspapers showed a similar turn of perspective, but the articles in *Repubblica* were more emotionally charged and more focused on searching for the causes of death of the prosecutors. A common attribute of both newspapers is that both before and after the attacks, much more attention has been given to Falcone at the expense of Borsellino in the negative and positive articles alike. To verify these conclusions, an extensive quantitative research would be necessary, which is beyond the scope of this work.

The objectivity of the newspapers was closely examined throughout the analysis. As explained in the second chapter, the media are essential in the context of social reality, because they affect the audiences by establishing the important topics and cultivating their attitudes to reality. Often, they are also the primary source of information and thus possess the very power to define reality and shape the opinions of the recipients of their contents. This can be abused by favoring a certain point of view, taking a piece of information out of context or simply by downright false statements, all of which can directly influence the opinions of the audience.

The results of the analysis indicated, that both newspapers conveyed two extreme views on both prosecutors; at first they have been largely criticized, later they have been heroized. In the framework of media theory, we can therefore conclude that a similar evolution of opinion may have also occurred among the readers.

Použitá literatura

Tištěné neperiodické zdroje

- AGOSTINI, Angelo. *"La Repubblica": Un'idea dell'Italia (1976-2006)*. Bologna : Il Mulino, 2006. 170 s. ISBN 978-88-15-10894-4.
- BARBOUR, Rosaline. *Introducing Qualitative Research : A student guide to the craft of doing qualitative research*. Londýn : Sage Publications, 2008. 328 s. ISBN 978-141-2934-602.
- BERGER, Peter L.; LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno : CDK, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.
- BIAGI, Enzo. *Mafia: Dentro i misteri di Cosa nostra dal dopoguerra a Falcone e Borsellino*. Trento: PANORAMA, 1992, 127 s.
- BOLZONI, Attilio. *Uomini soli*. Roma: Melampo editore S.r.L., 2012. 221 s.
- BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister, 2001, 391 s. ISBN 80-859-4767-6.
- CANNATÀ, Angelo. *Eugenio Scalfari e il suo tempo*. Milano : Mimesis, 2010. 332 s. ISBN 978-88-57-50027-0.
- CASTRONOVO, V. a N. TRANFAGLIA. *La stampa italiana del neocapitalismo*. Bari : LATERZA, 1976. 611 s. ISBN CL-20-0983-3.
- CASTRONOVO, V. a N. TRANFAGLIA. *La stampa italiana nell'età della TV*. Bari : Laterza, 1994. 331 s. ISBN 978-88-4208-558-4
- CORRIAS, Pino. *Luoghi comuni: dal Vajont a Arcore, la geografia che ha cambiato l'Italia*. Milano: Rizzoli, 2006. 225 s. ISBN 978-88-1701-080-1.
- DICKIE, John. *Cosa nostra: A History of the Sicilian Mafia*. Palgrave Macmillan, 2005. 155 s. ISBN 978-140-3970-428.
- DIEFENDORF. *Taking Back Sicily : The Antimafia Movement and its Counter-Hegemonic Attack on Cosa Nostra*. Lewiston, 2011. 179 s. Dostupné z: <http://scarab.bates.edu/honorstheses/3>. Bakalářská práce. Bates College.

- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Vyd. 3. Praha : Karolinum, 2006. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- FALCONE, Maria a Francesca BARRA. *Giovanni Falcone un eroe solo : Il tuo lavoro, il nostro presente. I tuoi sogni, il nostro futuro*. 1. vyd. Milano : Rizzoli, 2012. 208 s. ISBN 978-8817056175.
- GARCIA, Mario. *Pure Design: 79 simple solutions for magazines, books, newspapers and websites*. Florida : Miller Media, 2002. 222 s. ISBN 0-9724696-0-5. Dostupné z: http://issuu.com/mariogarcia/docs/mario_garcia_pure_design
- HALLIN, D. C., MANCINI, P. *Systémy médií v postmoderním světě*. Praha : Portál, 2008. 367 s. ISBN 978-80-7367-377-2.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
- JIRÁK, Jan. Medializace jako strašák politiky. In: Kabele, Jiří - Mlčoch, Lubomír, ed. *In: Institucionalizace (ne)odpovědnosti : globální svět, evropská integrace a české zájmy. I, Přelom druhého a třetího tisíciletí z pohledu společenských věd*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001, 363 s. ISBN 80-246-0378-0.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. 413 s. ISBN 978-807-3674-663.
- JIRÁK, Jan; Köpplová, Barbara. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha : Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Falcone e Borsellino – Il Coraggio e l'Esempio*. Milano: Corriere della sera. Divisione Quotidiani, 2012, 259 s.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Paolo Borsellino e l'agenda rossa*. Palermo: Redazione di 19luglio1992.com, 2009. 144 s.
- LA LICATA, Francesco. *Storia di Giovanni Falcone*. Milano: Feltrinelli, 2002, 335 s. ISBN 978-88-0781-703-8.
- LUCENTINI, Umberto. *Paolo Borsellino*. Milano : Edizioni San Paolo. 2003. 343 s. ISBN 88-215-4968-2
- LUPO, Salvatore. *Storia della mafia: Dalle origini ai nostri giorni*. Donzelli, 2004. 335 s. ISBN 978-8879899031.

- MCCOMBS, Maxwell E. *Agenda setting: nastolování agendy - masová média a veřejné mínění*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2009. 251 s. ISBN 978-807-3675-912.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 2002. 447 s. ISBN 978-807-1787-143.
- MERTON, Robert K. *Studie ze sociologické teorie*. Praha : SLON, 2000. 285 s. ISBN 978-80-86429-70-0.
- MORRIONE, Roberto. *Giornalismi & Mafie: Alla ricerca dell'informazione perduta*. Torino: Ega, 2008, s. 28. ISBN 978-887-6706-646.
- MURIALDI, Paolo. *Storia del giornalismo italiano : Dalle gazette a Internet*. Bologna: Il Mulino, 2006. 352 s. ISBN 978-88-15-11298-9
- PAOLI, Letizia. *Mafia brotherhoods: Organized Crime, Italian Style*. Oxford University Press, 2003. 312 s. ISBN: 0-19-515724-9
- SAVIANO, Roberto. *Vieni via con me*. Milano: Feltrinelli, 2011, 155 s. ISBN 978-88-07491-10-8.
- SCHNEIDER, Jane C.; SCHNEIDER, Peter T. (Hrsg.): *Reversible Destiny. Mafia, Antimafia, and the Struggle for Palermo*. Berkley: University of California Press 2003. 339 s. ISBN: 0-520-23609-2; (339 p.)
- SEINDAL, René. *Mafia : Money and Politics in Sicily, 1950-1997*. Copenhagen, Denmark : Museum Tusculanum Press, University of Copenhagen, 1998. 192 s. ISBN 978-8772894553.

Elektronické zdroje

- Anticharta – historický kontext. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/anticharta-historicky-kontext>.
- Biografia. In: *Alfio Caruso* [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.alfiocaruso.com/>
- FACCI, Filippo. Tutti i nemici di Falcone (oltre a Cosa Nostra). *Liberquotidiano.it* [online]. 24. 5. 2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z:

<http://www.liberoquotidiano.it/news/in-primo-piano---homepage/1022993/Tutti-i-nemici-di-Falcone---oltre-a-Cosa-Nostra-.html>.

Falcone e Borsellino, la curva del torino contro Andreotti. *La Stampa*. [online] 10. 5. 2013. [cit. 2013-02-15] Dostupné z <http://www.lastampa.it/2013/05/10/sport/calcio/qui-toro/falcone-e-borsellino-curve-anti-andreotti-RgrbK2rNMLD3SkKAVgLXN/pagina.html>

Giulio ANDREOTTI. *Senato della Repubblica* [online]. [cit. 2013-05-22]. Dostupné z: http://www.senato.it/leg/17/BGT/Schede_v3/Attsen/00000074.htm

Il New York Times incorona "Gomorra" tra i migliori cento libri del 2007. *La Repubblica* [online]. 22. 11. 2007 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: http://www.repubblica.it/2007/10/sezioni/spettacoli_e_cultura/gomorra-teatro/newyorktimes/newyorktimes.html).

Italská média. In: *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/media_ve_svete/zapadni_evropa/italska_media.html

L'Albero Falcone diventa un bene culturale. *Articolo Tre* [online]. 19. 1. 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.articolotre.com/2013/01/lalbero-falcone-diventa-un-bene-culturale/132663>.

La primavera di Palermo? Sentite Falcone cosa dice di Orlando! In: *Youtube* [online]. Červen 1990 [cit. 2013-05-08]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=zevMUuuyX8M>. Kanál uživatele dispersop

LODATO, Saverio. Indagate sui politici, i nomi ci sono. *L'Unità*. 14. 8. 1991, s. 7.

LOI, Maria. Eurispes: le mafie hanno un fatturato da 130 mld di euro. *Antimafia Duemila* [online]. 30. 1. 2008 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://archivio.antimafiaduemila.com/rassegna-stampa/30-news/12664-eurispes-le-mafie-hanno-un-fatturato-da-130-mld-di-euro.html>

Maurizio Constanzo Show [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=64S1rThk8fQ>

Nikdy nekončící boj proti italské mafii. *Týden.cz* [online]. 23. 5. 2012 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/nikdy-nekoncici-boj-proti-italske-mafii_235409.html.

Orlando, Falcone. *Samarconda* [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=qpK6Ys1pCqg>.

Palermo, aereo intitolato a Falcone e Borsellino. *La Repubblica* [online]. 10. 1. 1993 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1993/01/10/palermo-aeroporto-intitolato-falcone-borsellino.html>.

SCHWEGMAN. In Love with Garibaldi: Romancing the Italian Risorgimento. *European Review of History* [online]. 2005, roč. 12, č. 2, s. 383-401 [cit. 2013-05-02]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13507480500269282#UYK-arXIZtF>

Tištěné periodické zdroje

PIZZORUSSO, Alessandro. Falcone Superprocuratore? Non puo farlo, vi dico perché. *L'Unità*. 12. 3. 1992, roč. 68, s. 2.

Falcone, una fama usurpata. *Il Resto del Carlino*. 12. 3. 1992, roč. 107, s. 5.

SCIASCIA, Leonardo. I professionisti dell'antimafia. *Corriere della sera*. 10. 1. 1987, roč. 111, s. 3.

VIOLA, Sandro. Falcone, che peccato. *La Repubblica*. 9. 1. 1992, roč. 17.

Analyzované deníky

Giornale di Sicilia

Repubblica (Dostupná v online archivu: <http://ricerca.repubblica.it/>)

Analyzovaná byla vybraná období mezi lety 1985-2012- podrobný seznam citovaných článků viz Příloha č. 1

Ostatní zdroje:

Osobní rozhovor s Alfiem Carusem (viz *Příloha č. 2*)

FIEG - Federazione italiana editori giornali – emailová komunikace.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled citovaných článků z analyzovaných deníků

Příloha č. 2: Osobní rozhovor s Alfiem Carusem ze dne 2. května 2013

Příloha č. 3: Článek publikovaný v deníku *Giornale di Sicilia* dne 30. června

Příloha č. 4: Článek publikovaný v deníku *Repubblica* dne 9. ledna 1992

Přílohy

Příloha č. 1: Přehled citovaných článků z analyzovaných deníků

Články vydané před atentáty

Giornale di Sicilia

SANTORI, Patrizia. Per chi suona la sirena delle scorte. *Giornale di Sicilia*. Palermo, 14. 4. 1985, roč. 125, č. 87, s. 5.

PEPI, Giovanni. Craxi, giudici, errori. *Giornale di Sicilia*. 16. 4. 1985, roč. 125, č. 89, s. 1.

RAIMONDI, Sergio. Il rebus dell'aula bunker. *Giornale di Sicilia*. 16. 4. 1985, roč. 125, č. 87, s. 1.

VITALE, Vincenzo. E se il pentito dovesse pentirsi?. *Giornale di Sicilia*. 22. 3. 1986, č. 81, roč. 126, s. 6.

CUSIMANO, Salvatore. Gli avvocati minacciano lo sciopero. *Giornale di Sicilia*. 6. 4. 1986, roč. 126, č. 88, s. 5

- LENTINI, Fabrizio. L'occhio di Sciascia su Don Masino. *Giornale di Sicilia*. 15. 4. 1986, roč. 126, č. 97, s. 9.
- Scorte di nuovo pericolose. *Giornale di Sicilia*. Palermo, 5. 5. 1986, roč. 126, č. 117, s. 24.
- VITALE, Vincenzo. Si vuole davvero il giudice poliziotto? *Giornale di Sicilia*. 30. 6. 1986, roč. 126, č. 172, s. 1.
- VITALE, Vincenzo. Quei garantisti dell'ultima ora. *Giornale di Sicilia*. 14. 8. 1986, roč. 126, č. 217, s. 1.
- CALACIURA, Anselmo. Primo, le prove. *Giornale di Sicilia*. 22. 9. 1986, roč. 126, č. 255, s. 1.
- VITALE, Vincenzo. Quando non si puo credere ai pentiti. *Giornale di Sicilia*. 25. 9. 1986, roč. 126, č. 258, s. 2.
- VITALE, Vincenzo. Tempi nuovi per la giustizia. *Giornale di Sicilia*. 6. 10. 1986, roč. 126, č. 269, s. 1.
- GERACI, Vincenzo. Perché quei no dei giudici. *Giornale di Sicilia*. 1. 11. 1991, roč. 126, č. 295, s. 2.
- Riforma dei codici per i processoni. *Giornale di Sicilia*. 11. 11. 1986, roč. 126, č. 305, s. 10.
- LO PORTO, Guido. Se la lotta alla mafia diventa un grande spettacolo. *Giornale di Sicilia*. 16. 11. 1986, roč. 126, č. 310, s. 9.
- TRAINA, Salvatore. Difficile fare giustizia nei processi mastodontici. *Giornale di Sicilia*. 29. 11. 1986, roč. 126, č. 323, s. 8.
- VITALE, Vincenzo. Poche regole per creare buoni giudici. *Giornale di Sicilia*. 8. 12. 1986, roč. 126, č. 332, s. 1.
- Mafia, la lotta oltre il maxi. *Giornale di Sicilia*. Palermo, 14. 12. 1986, roč. 126, č. 338, s. 8.

- LENTINI, Fabrizio. Sciascia e quella mafia sempre meno siciliana. *Giornale di Sicilia*. 28. 12. 1987, roč. 127, č. 352, s. 1.
- VECELLIO, Valter. Polveroni all'antimafia. *Giornale di Sicilia*. 3. 2. 1989, roč. 129, č. 33, s. 4.
- ZUCCONI, Guglielmo. La lotta contro la mafia, troppi gli errori. *Giornale di Sicilia*. 1. 3. 1991, roč. 131, č. 56, s. 9.
- CIUNI, Roberto. E' l'epoca dell'antimafia. *Giornale di Sicilia*. 22. 3. 1991, roč. 131, č. 77, s. 13.
- BONSIGNORE, Alessandro. Il cattivo gusto dei polveroni. *Giornale di Sicilia*. 8. 11. 1991, roč. 131, č. 102, s. 7.
- VITALE, Vincenzo. Magistratura ad un bivio. *Giornale di Sicilia*. 12. 11. 1991, roč. 131, č. 106, s. 2.
- BONSIGNORE, Alessandro. Le accuse di Orlando. *Giornale di Sicilia*. 7. 12. 1991, roč. 131, č. 313, s. 12.
- GIGLIO, VINCENZO. Grazie ai magistrati coraggiosi ma rinuncino alle lusinghe del protagonismo. *Giornale di Sicilia*. 18. 5. 1992, roč. 132, č. 77, č. 132, s. 6.

Repubblica

- MODONA, Guido Neppi. E la mafia ringrazia. *Repubblica*. 10. 5. 1985, roč. 10, s. 6.
[online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1985/05/10/la-mafia-ringrazia.html?ref=search>
- MODONA, Guido Neppi. La ballata dei pentiti. *Repubblica*. 10. 8. 1985, roč. 10, s. 12.
[online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1989/08/10/la-ballata-dei-pentiti.html?ref=search>
- FERRARA, Giovanni. L'Attacco ai giudici. *Repubblica*. 4. 2. 1986, roč. 11, s. 6.
[online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1986/02/04/attacco-ai-giudici.html?ref=search>

- CORBI, Gianni. La nuova sindrome che vien da Palermo. *Repubblica*. 3. 12. 1986, roč. 11, s. 6. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1986/12/03/la-nuova-sindrome-che-vien-da-palermo.html?ref=search>
- ROSSO, Umberto. Magistrati, i rapporti tra mafia e politica sono nei vostri cassettei. *Repubblica*. 27. 1. 1990, roč. 15, s. 7. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1990/01/27/magistrati-rapporti-tra-mafia-politica-sono-nei.html?ref=search>
- PANSA, Giampaolo. C'era una volta la lotta alla mafia. *Repubblica*. 14. 1. 1991, roč. 16, s. 1. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1991/03/14/era-una-volta-la-lotta-alla.html?ref=search>
- Falcone: Non me ne vado per paura. *Repubblica*. 1. 3. 1991, roč. 16, s. 21. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1991/03/01/falcone-non-me-ne-vado-per.html?ref=search>
- VIOLA, Sandra. Falcone, che peccato. *Repubblica*. 9. 1. 1992, roč. 17. Dostupné z: <http://www.liquida.it/sandro-viola/bestof/news/?id=19791830>

Články vydané po atentátech

Giornale di Sicilia

- PEPI, Giovanni. Un'esplosione nel vuoto di potere. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, č. 138, s. 1
- PIETRANTONI, Valerio. Tutta la vita per l'antimafia. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, č. 138, s. 3.
- Sotto il fuoco di polemiche. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, č. 138, s. 4
- CANZONERI, Rino. Si è spento dopo mezz'ora. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, č. 138, s. 5.
- Sconforto e rabbia fra i magistrati di tutta la penisola. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, č. 138, s. 8.

- Sgomento il mondo politico. *Giornale di Sicilia*. 24. 5. 1992, roč. 132, č. 138, s. 8.
- Un amore nato in tribunale. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, č. 139, s. 7.
- TAORMINA, Salvatore. Giuliani: avevo un'eroe per amico. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, č. 139, s. 8.
- GERACI, Vincenzo. Hanno ucciso un simbolo. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, č. 139, s. 9.
- Scotti: sfideremo la mafia. *Giornale di Sicilia*. 25. 5. 1992, roč. 132, č. 139, s. 12.
- E ora il superprocuratore. *Giornale di Sicilia*. 28. 5. 1992, roč. 132, č. 142, s. 4.
- SCELFO, Valerio. Un magistrato vittima di un olocausto. *Giornale di Sicilia*. 31. 5. 1992, roč. 132, č. 145, s. 4.
- MIGNOSI, Anzo. Paolo e Giovanni, stesso destino. *Giornale di Sicilia*. 20. 7. 1992, roč. 132, č. 165, s. 3.
- Dolore e polemiche nel giorno del ricordo. *Giornale di Sicilia*. 24. 7. 2002, roč. 132, č. 169, s. 2.
- MASSARO, Francesco. Grassi: Ucciso perché scomodo e ingombrante per il potere. *Giornale di Sicilia*. 24. 7. 1992, roč. 132, č. 169, s. 3.
- Pentita di Partanna si uccide a diciotto anni. Senza Borsellino non c'è più chi mi protegga. *Giornale di Sicilia*. 25. 7. 1992, roč. 132, č. 170, s. 1.
- Palermo piange Paolo Borsellino. *Giornale di Sicilia*. 25. 7. 1992, roč. 132, č. 170, s. 2.
- Repubblica**
- LONGO, Alessandra. I complici sono dentro questo stato. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 6. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/05/24/complici-sono-dentro-questo-stato.html?ref=search>
- E Cordova dice „Hanno colpito uno dei migliori“. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 7. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/05/24/cordova-dice-hanno-colpito-uno.html?ref=search>

- Sono stato la sua ombra per quasi due anni. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 7. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/05/24/sono-stato-la-sua-ombra-per.html?ref=search>
- Boccassini: Voi lo avete tradito ora non avete diritto di piangere. *Repubblica*. 24. 5. 1992, roč. 17, s. 7. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/05/26/boccassini-voi-lo-avete-tradito-ora.html?ref=search>
- LONGO, Alessandra. Applausi ai morti insulti per i vivi. *Repubblica*. 26. 5. 1992, roč. 17, s. 9. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/05/26/applausi-ai-morti-insulti-per-vivi.html?ref=search>
- Ormai e' una sinistra da dementi. *Repubblica*. 27. 5. 1992, roč. 17, s. 10. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/05/27/ormai-una-sinistra-da-dementi.html?ref=search>
- Giovanni Falcone, un film. *Repubblica*. 11. 6. 1992, roč. 17, s. 38. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/06/11/giovanni-falcone-un-film.html?ref=search>
- L'atto d'accusa di Borsellino. *Repubblica*. 27. 6. 1992, roč. 17, s. 48. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/06/27/atto-accusa-di-borsellino.html?ref=search>
- Un uomo onesto di professione giudice. *Repubblica*. 21. 7. 1992, roč. 17, s. 15. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/07/21/un-uomo-onesto-di-professione-giudice.html?ref=search>
- Orlando contro Geraci. Lui tradi Falcone. *Repubblica*. 23. 7. 1992, roč. 17, s. 4. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1992/07/23/orlando-contro-geraci-lui-tradi-falcone.html?ref=search>
- BOLZONI, Attilio. Su Cosa Nostra la stampa non fa sempre il suo dovere. *Repubblica*. 1. 3. 1995, roč. 20, s. 17. [online verze] dostupná z: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/1995/03/01/su-cosa-nostra-la-stampa-non.html?ref=search>

Příloha č. 2: Osobní rozhovor s Alfiem Carusem ze dne 2. května 2013

J: Buona sera signor Caruso, Io sono Jana, una studentessa di Praga e sto scrivendo la tesi sul tema di Falcone di Borsellino.

AC: Buona sera signorina.

J: Signor Caruso, mi potrebbe dire cosa pensa dell'atteggiamento dei media nei confronti di Falcone e Borsellino?

AC: Si riferisce prima degli attentati?

J: Sì, esatto.

AC: Dobbiamo dire che i procuratori hanno subito cosidetta macchina del fango. Obiettivo principale era Falcone, Borsellino era obiettivo secondario solo perché era suo amico. Perché non era ubbidiente ai desideri di quella parte politica rappresentata soprattutto dal sindaco dell'epoca che è anche sindaco attuale di Palermo Leoluca Orlando Cascio che voleva utilizzare indagini antimafia per colpire nemici politici in primi era quello che era il numero uno della Democrazia Cristiana che nell'epoca era il partito più potente in Italia in Sicilia che si chiamava Salvo Lima. E Falcone era viceversa. Diciamo che non aveva mancandogli le prove e le testimonianze non aveva attuato alcun provvedimento giudiziario nei confronti di Lima per cui veniva accusato di tenere le inchieste nei cassette che è totalmente falso come poi si è visto in tutti gli anni per cui fu quasi costretto a lasciare Palermo perché se lui fosse rimasto a Palermo tra le accuse del presunto fonte progressista e l'ostilità di quello capo della procura che si chiamava Giammanco che era molto legato alle lopi che comandavano a Palermo non avrebbe potuto fare più niente. Falcone ha accettato l'offerta dalla parte del ministro del Palazzo della giustizia, un socialista che si chiamava Claudio Martelli e allora fa il direttore generale del ministero anche perché io credo non avesse già in mente di diventare procuratore nazionale antimafia perché questo nuovo organismo che lui stesso stava odiando proseguire la guerra contro la mafia.

J: Grazie della sua opinione. Potrebbe nominare alcuni giornali che hanno usato la macchina del fango?

AC: La stampa di sinistra prima dell'attentato era più critica, infangava Falcone e lo accusava di essersi avvicinato ai socialisti, e poi dava ascolto alle accuse di Orlando

che Falcone tenessero le inchieste chiuse nei cassetti. I giornali più critici in quel momento erano quelli di sinistra di orientamento progressista perché Falcone che prima veniva accusato di essere amico dei comunisti poi era accusato di essere amico dei democristiani accusato e pure di essere amico socialisti. Quindi c'era l'aria progressista che non era molto favorevole nei confronti di Falcone.

J: Potrebbe dirmi quali erano i giornali più critici nei confronti dei giudici? In che modo lo infangavano? Lo infangavano tutti i giornali dell'epoca?

AC: Tutti no – soprattutto solo quelli nell'aria progressista. Si sono fatti convincere da chi pretendeva di usare la guerra contro la mafia per gli scopi politici. Diciamo fra 88-90 che Falcone si trova in difficoltà. Anche a Roma già a Roma aveva attuato i fatti che hanno fatto problemi alla mafia. Il Corriere della sera era a favore di Falcone non contro. Cmq potrei nominare Giornale di Sicilia. Giornale di Sicilia dava proprio, all'epoca era un giornale che appariva molto legato alla classe politica dominante quindi soprattutto la Democrazia Cristiana. GdS per tanti anni è stato il giornale di chi comandava a Palermo, per dire di quel intreccio di perverso dove c'era di tutto – c'era la massoneria, c'era la politica quindi inevitabilmente c'era pure la Cosa nostra. Come giornale non è molto

J: Possiamo nominare i critici più significanti?

AC: Decisamente Vincenzo Geraci. Falcone aveva fatto richiesta di diventare capo l'ufficio di istruzione di Palermo e Geraci che era abbastanza vicino alla DC si oppose che Falcone 1988 Gennaio fu sconfitto. Poi anche Vincenzo Vitale che era figlio di un magistrato che ha avuto problemi perché è stato accusato di essere vicino ad alcune famiglie di Cosa Nostra e poi diventa anche collaboratore del Giornale e negli anni novanta e anche lui molto critico nei confronti di Falcone. Ovviamente anche Leoluca Orlando – tutti e due scrivevano per GdS.

J: E se parliamo della Repubblica?

AC: All'epoca nella Repubblica questa critica nei confronti di Falcone dava più ascolto a Orlando che a Falcone. La Repubblica non è mai stata collegata alla mafia, diciamo che è un giornale d'alta qualità. Era contraria, credeva che Falcone si fosse messo ad altri interessi e quella di Repubblica era la battaglia ideologica – secondo me sbagliata però non era come quella di GdS che era invece una contrapposizione non ideologica.

Fra 88-91 anche Repubblica criticava Falcone finché poi viene a Roma. Repubblica era famosa anche per il suo rapporto un po' complicato con Orlando.

J: Invece dopo gli attentati?

AC: Dopo l'attentato e' cambiato tutto. Anche Orlando sostiene che Falcone era ucciso perché si e' avvicinato al Palazzo del potere ma a Orlando e' una delle peggiori figure della storia recente siciliana. E uno che alla mafia fa tornare conto. Dimenticandosi che lui appena nominato per la prima volta al sindaco di Palermo nel 1985 il primo atto che lui compì fu dire che il mattino seguente delle elezioni in una villa a Mondello al Lima per ringraziarlo perché Orlando e' diventato sindaco grazie al voto determinante .

J: Se parliamo degli attentati – seconde Lei quale e' il motivo piu' importante per cui sono successi?

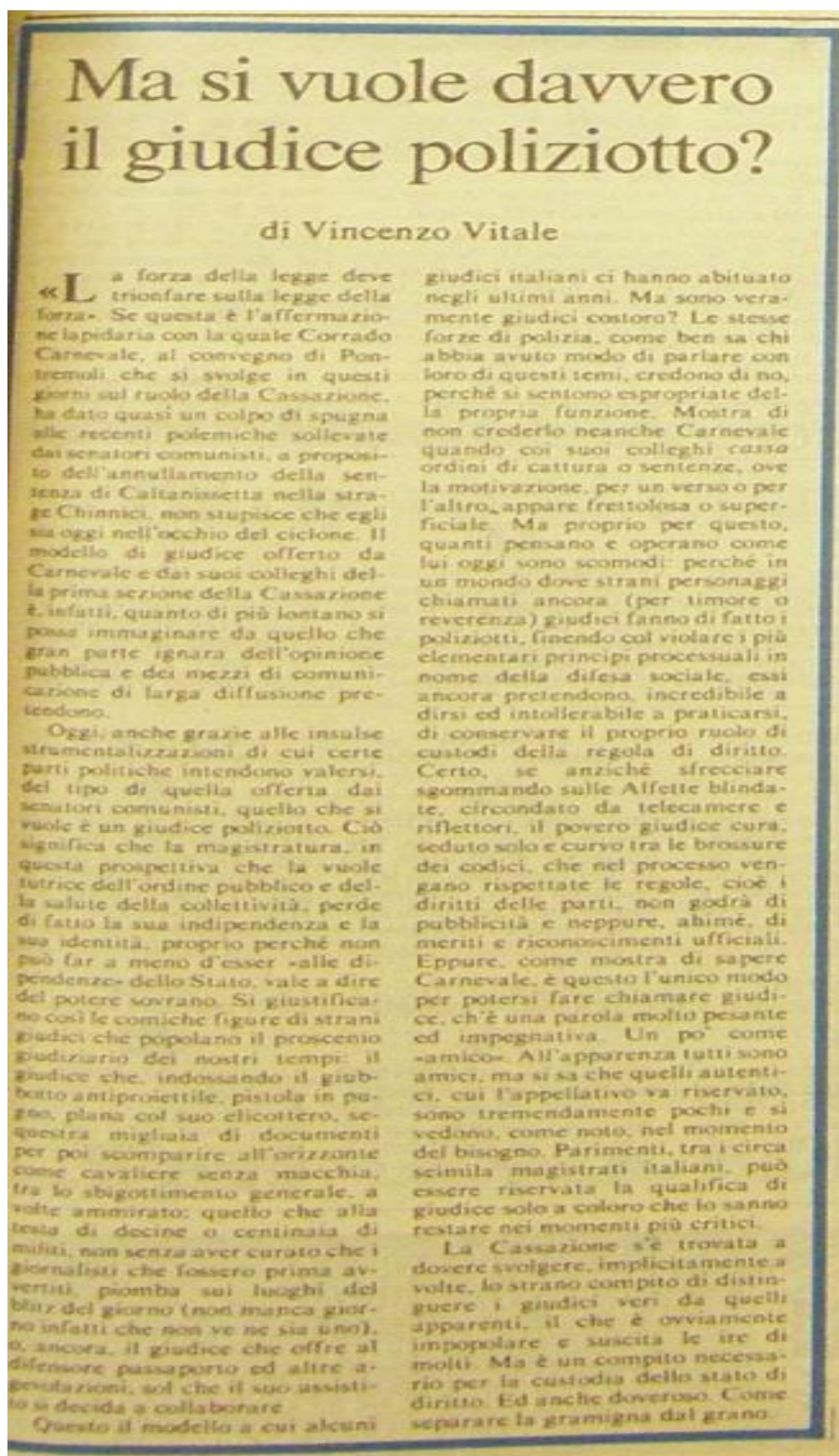
AC: Guardi, da un lato la mafia ha dovuto dare questo conto con il suo nemico principale. Da un altro lato anche interessi esterni che dei complici esterni che cosa nostra ha sempre avuto a quali faceva comodo bloccare Falcone perché Falcone in teoria sarebbe stato diventato procuratore di antimafia e aveva strumenti per condurre la battaglia finale contro cosa nostra. Falcone la voleva condurre a Milano perché aveva capito che la mafia in Sicilia sviluppava il traffico di droga pero era a Milano che la mafia trasformava i suoi guadagni in profitti lincati. Da 1970-90 la Milano e' stata la capitale finanziaria della mafia e quindi bisognava bloccare Falcone anche nelle sue prossime cose. Erano due obiettivi in uno – cosa nostra voleva regolare i conti con il suo nemico piu' pericoloso e dal altro lato di impedire a Falcone di condurre questa battaglia finale contro Cosa Nostra.

Borsellino per lo stesso motivo – si dice che era stato ucciso perché si opponeva alla trattativa tra lo stato e la mafia – lo so che e' la versione corrente. Io invece penso e l'ho scritto anche nel libro - che sia stato ucciso perché era l'unico che era in grado perseguire la campagna di Falcone e quindi volevano impedire anche a Borsellino di arrivare a Milano.

J: Penso che sia tutto signore, grazie mille dell'intervista

AC: Non c'e' di che

Příloha č. 3: Článek publikovaný v deníku *Giornale di Sicilia* dne 30. června 1986

VITALE, Vincenzo. Si vuole davvero il giudice poliziotto? *Giornale di Sicilia*. 30. 6. 1986, roč. 126, s. 1.

Příloha č. 4: Článek publikovaný v deníku Repubblica dne 9. ledna 1992

Falcone, che peccato...

di SANDRO VIOLA

DUN UOMO come Giovanni Falcone, il magistrato che alla metà degli anni Ottanta, dal suo posto alla Procura di Palermo, inflisse alcuni duri colpi alla mafia, si vorrebbe dire tutto il bene possibile. O quanto meno, per evitare di trovarsi nella pessima compagnia di certi suoi detrattori, non si vorrebbe dirne male. E tuttavia, da qualche tempo sta diventando difficile guardarsi al giudice Falcone col rispetto che s'era guadagnato.

Egli è stato preso, infatti, da una febbre di presentismo. Sembra dominato da quell'impulso irrefrenabile a parlare, che oggi rappresenta il più indecente dei vizi nazionali. Quella smania di pronunciarsi, di sciorinare sentenze sulle pagine dei giornali o negli studi televisivi, che divora tanti personaggi della vita italiana - a cominciare, sfortunatamente per la Repubblica, dal Presidente della Repubblica -, spingendoli a gareggiare con i comici del sabato sera, con il prof. Sgarbi, con i leaders di partito, con i conduttori di «talk-shows», con gli allenatori di calcio, insomma con tutti coloro che ci affliggono quotidianamente, nei giornali e alla televisione, con le loro fumose, insopportabili logorree.

Ecco quindi il magistrato Falcone, oggi ad uno dei posti di vertice del ministero di Grazia e Giustizia, divenuto uno dei più loquaci e prolifici componenti del carrozzone pubblicistico italiano. Articoli, interviste, sortite radiofoniche, comparse televisive. E come se non bastasse, libri: è uscito poco, infatti, un suo libro-intervista dal titolo accattivante, un titolo metà Sciascia e metà «serial» televisivo, «Cose di cosa nostra», che con il suo suono leggero, la sua graziosa allitterazione, a tutto fa pensare meno che ai cadaveri seminati dalla mafia. Concludendo: ecco il giudice Falcone entrato a far parte di quella scalcinata compagnia di giro degli autori di «instant books», degli «opinionisti al minuto», dei «noti esperti», degli «ospiti in studio», che sera dopo sera, a sera inoltrata - quasi un «momento mori» -, s'affacciano dagli schermi televisivi.

Né il giudice Falcone può invocare la sua esperienza del crimine, e del crimine mafioso in particolare, come giustificazione di tanti interventi. Certo, ci sono materie in cui la parola va data al «noto esperto»: la gastronomia, poniamo, il giardinaggio, il salvataggio dei monumenti. Nulla osta, infatti, affinché queste materie vengano trattate in tutta libertà, col più esplicito dei linguaggi. Ma parlare di crimine quando si ricopre un'altissima carica nell'amministrazione della giustizia, è diverso. Intanto, si pone il problema formale della compatibilità tra la funzione nell'apparato statale e l'attività pubblicistica. E poi c'è un elemento sostanziale. Trattare la materia mafiosa quando si è, allo stesso tempo, un magistrato coinvolto a fondo nella lotta alla mafia, impone un riserbo. Costringe, se non proprio all'evasività, a discorsi generici. Infatti, dal dr. Falcone lo spettatore televisivo, il lettore dei suoi articoli, ricaverà quasi sempre molto poco. Perché quello che il direttore degli Affari Penali sa, non può certo essere detto interamente; e quello che pensa - se appena l'argomento è un po' delicato -, va detto con estrema cautela.

ILRISULTATO è che le esternazioni del dr. Falcone risultano quanto mai nebulose. Così, qualcuno penserà che egli non sa niente di niente sulla criminalità organizzata, un altro crederà che lancia messaggi trasversali, un altro ancora riterrà che ciurla nel manico, un ultimo sospetterà che non sa esprimersi. E dunque che senso può avere il pronunciarsi (come il giudice Falcone fa così di frequente), quando il decoro della funzione giudiziaria, gli obblighi di discrezione connessi alla carica, impediscono giustamente d'essere troppo espliciti? Non si potrebbe rispondere alle segretarie di redazione del Tg 2 e del Tg 3 che telefonano per organizzare una trasmissione, «Gra-

zie, ma sono occupato?»

Beninteso, rimproverare al giudice Falcone di contribuire senza risparmio al «ronzio incessante di commenti estetici, di opinioni al minuto, di giudizi pontificali di opinioni al minuto, di giudizi pontificali, sapre-imballati che invadono l'etere», sarebbe più pertinente in un altro paese che non l'Italia. In Italia, si sa come stanno le cose. Il primo a violare giornalmente ogni obbligo di riserbo, di misura, di rispetto per la propria funzione, è il primo cittadino della Repubblica. E di fronte a tanto disprezzo delle regole da parte di chi, per primo, dovrebbe servire da esempio, illustrando le virtù della discrezione e della compostezza, prendersela col dr. Falcone può risultare ozioso.

Ma è il passato del giudice Falcone, che induce alla critica. Non lo si tirerebbe in ballo se egli fosse uno dei tanti magistrati che si sono messi a far politica, ad ammorbare con la loro prosa indigeribile le pagine dell'«Unità», ad esibire le loro parlane in televisione. Ma la capacità con cui egli svolse i suoi incarichi alla Procura di Palermo, la stima che suscitò in tanti di noi, costringono ad esprimere uno stupore, una riserva, sull'eccesso di verbosità con cui egli va conducendo questa seconda parte della sua carriera. Perché nessuna regola o consuetudine prevede che i magistrati tengano una «rubrica fissa» sul crimine. Perché nessun paese civile ha mai lasciato che si confondessero la magistratura e l'attività pubblicistica. E dunque non si capisce come mai il dr. Falcone, se proprio tiene tanto al suo nuovo ruolo di «esperto in criminalità mafiosa», non ne faccia la sua professione definitiva, abbandonando (questo sì, questo sarebbe inevitabile) la magistratura.

QUALCUNO mi dice che le continue sortite del giudice palermitano avrebbero un loro scopo, peraltro apprezzabile: quello d'illustrare, propagandare, i due organismi varati recentemente per combattere meglio la mafia, la cosiddetta Superprocura e la Dia. Personalmente, considero la Superprocura e la Dia due misure sensate (e che mi auguro risultino efficaci), mentre mi sfuggono le ragioni di chi invece le avversa. Ma quanto al propagandarle, il direttore degli Affari penali avrebbe altro modo che non il presentismo di cui s'è detto. Due interviste all'anno - chiare, circostanziate - sarebbero infatti più che sufficienti.

Quel che temo, tuttavia, è che a questo punto il giudice Falcone non potrebbe più placarsi con un paio d'interviste all'anno, di massa, le sirene della notorietà televisiva tendono a trasformare in ansiosi esibizionisti anche uomini che erano, all'origine, del tutto equilibrati. L'apparire, il pronunciarsi ingenerano ad un certo momento come una «dipendenza», il timore che non esistere, se non esibirsi sia lo stesso intervista di Falcone. E scorrendo il libro-intervista di Falcone, «Cose di cosa nostra», s'avverte (anche per il concorso d'una intervistatrice adorante) proprio questo: l'eruzione d'una vanità, d'una spinta a darsi, a celebrarsi, come mai un vallo o dei gusti televisivi.

E, si capisce, la fatuità fa declinare la capacità d'autocritica. Solo così si spiegano le melensaggini di «Cose di cosa nostra». Frasi come: «Questa è la Sicilia, l'isola del potere e della patologia del potere»; «Al tribunale di Palermo sono stato oggetto d'una serie di microsismi...»; oppure ancora: «Ho sempre saputo che per posso e non m'erano necessarie particolari illuminazioni per capire che la mafia era una organizzazione criminale». Dio,

ma Falcone non saranno necessarie, particolari illuminazioni, invece, due o tre «paravvicinarmi a capire»: così da capire, o roso magistrato desidero essere un mediocre pubblicista.

VIOLA, Sandra. Falcone, che peccato. *Repubblica*. 9. 1. 1992, roč. 17. Dostupné z: <http://momovedim.ilcannocchiale.it/post/2740636.html>